

TIEDON ANTAJA

TLY:N ORNITOLOGINEN JULKAISU

N:o 9 1976

TIEDON ANTAJA No.9 Elo-Syyskuu 1976
 Turun Lintutieteellinen Yhdistys ry:n ornitologinen julkaisu

Toimittajat: Ari Linna, Raine Pönni, Ari Vienonen

Sisällys:

SOIKKELI M. Kirje M. Soikkelilta.....	2
TARPONEN E. Suuri pinnavuosi 1975.....	5
KARHUMÄKI J. Piirteitä uuttukyyhkyn pesimäbiologiasta....	10
PÖNNI R. Lajiluokitukset 1976.....	24
VIENONEN A. Kahlaajien yömuutosta Salon seudulla syksyllä 1971.....	30
KARHU H. Linturetki Espanjaan 12.-26.04.1975.....	45
LAINEN R. Runo.....	77

Kansi: Hara&Imppo: Pelkkä tukkakoskelo

Tiedon Antajan toimitukselle ja kirjoittajille

Olen huolestuneena pannut merkille, että ornitologien kielenkäytössä pesii yksi ~~tyyppi~~ kirjoitetun ymmärtämistä vaikeuttava ilmaisutapa. Se on havaittavissa useissa ornitologisissa paikallislehdissä ja aina yhtä kiusallisena.

Kun talvilintulaskennat aloitettiin 1950-luvun puolivälissä, niiden tulokset julkaistiin muutaman vuoden ajan painettuina. Tilan säästämiseksi kehitettiin tieteellisten nimien ensi kirjaimista lyhennelmiä. Lyhennelmät vaihtelevissa muodoissaan (samasta lajista voi tavata samassa lehdessä kolmekin erilaista lyhenne- nimilyhennelmää) jäivät ornitologiseen kielenkäyttöön. ~~Jostakin syystä~~

Miksi tieteellisten nimien lyhenteiden käyttöä ei voi pitää suositeltavana? Ensiksi siksi, että ei ole selvästi sovittuna, miten nimiä lyhennetään. Toiseksi siksi, että suuri osa harrastajista ei ole perehtynyt lintujen tieteelliseen nimitykseen (eikä ole tarpeenkaan perehtyä) niin hyvin, että pysyisi suku- ja lajinimen alkukirjaimista arvaamaan lajin. Eikö kirjoituksen tarkoituksena ole saavuttaa mahdollisimman suuri lukijajoukko? Lyhenteiden käyttö on epädemokraattista, koska se suosii niitä, joilla on ollut varoja, kykyä ~~mi~~ ja halua paneutua tieteelliseen nimitykseen. Kolmanneksi siksi, että linnuilla on selvät suomenkieliset nimet, mistä syystä ei ole tarpeen turvautua koodeihin. ~~Se~~ hausکمپia lukea, että "käki kukkui" kuin "CUC can kukkui". Pitkät suomenkieliset nimet voidaan taulukoissa ~~par~~ ~~tarpeen~~ lyhentää yhtä kätevästi, esim. TIEDO N ANTA JAN 8/1976 sivulla 5:

Varpush.	ACC nis
Töyhtöh.	VAN van
Tylli.	CHA hia
Karik.	ARE int
Lehtok.	SCO rus
Liro	TRI gla
Rantas.	TRI hyp
Isosirri	CAL can

Kumpi on helpompi lukea ja ymmärtää?

Matti Soikkeli

Suuren, jäsenistöön kohdistuneen utelun ulkopuolelta ei toimitus ole saanut vastaanottaa munta kritiikkiä kuin tämän Martti Soikkelin holhoavan neuvovan kannanoton, joka siis koskee sekalaisten lyhenteiden käyttöä lintutieteellisessä julkaisussa. Kun Tiedon Antajan kirjoittajista valtaosa, onneksi, kuuluu jäsenistöön toimituksen ulkopuolelle, katsoimme asialliseksi julkaista Martti Soikkelin jutun ohjeeksi ja opastukseksi sekä vanhoille että uusille toimittajille ja kirjoittajille.

Tilan säästäminen ei liene ainoita syitä miksi lyhenteitä yleisesti esimerkiksi keväisellä Rauvolan kalliolla harrastetaan. Vaikka lyhenteet, ja varsinkin tieteellisten nimien lyhenteet, saattavat olla ainoa tieteellisyys mitä kavereiden harrastuksessa on, on heidän suotava pitää tämä erikoistumisen arvoa kohottava merkki.

Lyhenteitä käyttävän kaverin tietää harrastukseen vihkittyneeksi ja ainakin jossain mielessä samoinajatteluvaksi, en haluaisi sanoa vanhoja kaavoja noudattavaksi, piireihin pyrkijäksi, nuolijaksi. Sillä ornitologit ovat sangen rehtiä jengiä, jotten sanoisi joviaalia, ainakin täällä Turun puolella ja "piireihin" voi päästä välittämättä vähääkään siitä miten vanhemmat harrastajat ovat karriäärinsä luoneet. Ei tarvita kuin kaksi tarkkaa ja tuntevaa silmää ja korvaa. Tarkatkin riittävät pitkälle. Vanhat ja vellostuneet voivat sitten rutiinillaan huolehtia tunteemisesta.

Ja on sitten taas aivan eri asia haluaako mihinkään "näkiätyyppeeseen" piiriin. Jos katselee kotopihalla pöntössä pesivää kirjosiappa mielummin kuin huhujen mukaan tänäkin kesänä luonnonsuojelualueella piilottelevaa sepelsiappa, lukee varmasti mielellään paikallisyhdistyksen lehdykän artikkeleista lintujen nimet supisuomalaisina. Göran Andersonia ja muita ruotsin-, englannin-, tai venäjänkielisiä varten voisivat toimittajat ystävällisesti aina kun se on mahdollista

lisätä kotikielisen lajinimen perään vielä linnun tieteellisen nimen. Venäläisten aakkosten käytöstä olisi kyllä mielestäni pidättäydyttävä.

Mitä tulee siihen mihin Martti Soikkeli viittaa tuhrimalla konseptiaan ja tekemällä ylimääräisiä virheitä, haluaisin sanoa, että parantamisen varaa tosiaan on ja että oman kokemukseni mukaan Kores radexin korjauslaput ovat eri petoja pyyhkimään painovirhepaholaisia, tässäkin pitkin matkaa. Että jokainen kirjoittaja ja toimittaja jotain vastaavaa hankkikoon ja nähköön sen vaivan, että kirjoittaisi puhdasta tekstiä hyvällä, näkyvällä nauhalla, joka ei ole kaappiin kuivumaan jätetty mustenauha vaan esimerkiksi jonkinmerkkinen hiilinauha.

Jos sinua kiinnostaa suuri pinnavuosi 1975, käännä sivua, muussa tapauksessa viittä.

14.6.1976

päivän päässä intistä

AL

ps. lehtokurppa = lehtok. = lehtokerttu

Suuri Pinnavuosi 1975

Tekstissä esiintyviä henkilöitä: KG = Kaj Grönqvist, HH = Hannu Hilke, LK = Leo Karlson, RK = Rolf Karlson, IL = Ismo Lahtonen, TN = Timo Nurmi, TNum = Tapani Numminen ja ET = Esko Tarponen, kirjoittaja. Special Guest Stars: MH = Martti Harjo ja MK = Matti Kapanen. Lisäksi kiitetään kaikkia niitä terävänkätisiä ja -kuulaisia havistelijoita, joiden lähettämien vihjeiden perusteella suoritettiin menestyksellisiä bongauksia loppunumeroiden kaunistukseksi.

Vuoden 1975 vuodenpinnavuodella on jo pitkät perinteet. Kesäkuussa 1969 kiersivät TN ja ET ensi kertaa yhdessä Suomenniemen pinnametsästystarkoituksessa, ja vaikka senvuotiset lopulliset määrät jäivätkin suhteellisen vaatimattomiksi, jäi ilmaan, että lähivuosina, ehkä vuonna 1972, jälleen tehdään samanlainen, mutta huolellisemmin valmisteltu retki ja kootaan muutenkin vuodenpinnoja. Niin tehtiin. Suomenniemen kiersivät nyt HH, TN ja ET. Kun uudenvuodenaattona 1972 auringon jo tehdessä laskuaan Iso-Huopalahden ankeiden kasojen maisemassa kirjattiin viimeistä vuodenpinnaa, tiedettiin, että traditio oli luotu: parin "välivuoden" jälkeen jaagataan taas vuonna 1975 tositoimin vuodenpinnoja. TN luonnehti suunnitelmaansa sanoen, että "se on vähintään kaks'sataa ja piikki, siitä ei tingitä tuumaakaan". ET puolestaan mainitsi teemaksi, että "parempi 220 marraskuussa kuin 65 tammikuussa", mikä tarkoitti sitä, että alkuvuonna ei kannata tuhlaata energiaa satunnaistalvehtijoiden ja aikaisten muuttajien nappaamiseen, vaan kaikki pinnat hoidetaan ajallaan ja pannaan jonoon vasta, kun vuoden viimeinen päivä on peruuttamattomasti pimentynyt ja tekemiset ovat päättyneet. Näin piti alkuvuonna keskittyä vain niiden lajien varmistamiseen, joiden tavoittaminen myöhemmin vaatisi tuloksiin nähden hankalia retkiä väriin maisemiin tai joiden saaminen voisi olla suorastaan mahdotonta (vaikkei siinä suhteessa pitäisi minkään olla aivan mahdotonta, sillä eiväthän linnut tiedä, mitä kirjoissa on määrätty niiden esiintymisajankohdista). Niille, jotka peräänkuuluttavat lintujulkaisuista yksinomaan tieteellisiä sanakäänteitä, voidaan mainita, että allekirjoittaneen tutkimustyön aiheena oli "Miten monta lintulajia (species)

voi kohtuullisin kuluin ja ponnisteluin yhden kalenterivuoden aikana Suomessa tavata".

Seuraavassa kuvaillaan lyhyesti vuodenpinnavuoden tapahtumia siltä osin, kuin näiden näyttämönä on ollut se alue, jolla turkulaiset ja helsinkiläiset ornitologit tavallisesti retkeilevät. Jokaista muistamisen arvoista retkeä tai juttua ei tietysti voida tähän prantätä, mutta kerrottujen ei silti tarvitse olla tärkeämpiä kuin maininnoita jäivät.

Tähtien asento oli heti vuoden alkupuolella erityisen suotuisa: yleiseen tietoon tulleet ja helposti tavoitettavat valkopäätiainen, kuningaskalastaja, nokkavarpuinen ja pikku-uikku antoivat projektin toteuttamiselle menestymisen makua, minkä ohella varpuspöllöt olivat vielä liikkeellä (kaksi nähtiin satakilometrisillä autotkatkeilla - miten ollakaan - sattuneisiin auton ikkunasta, molempien huomaajana IL). Saman suuntainen oli lintupäivän 6.4 vaikutus: kun harmaasorsa oli käyty bongaamassa Kirjaisista ja seisoskeltiin Kuusiston linnanraunioilla, tuli tieto, että Atussa on viisi tundrahanhes. Lähdettiin siltä seisomalta ja tavoitettiin hanhet tien vierestä leppoisaasti laiduntamassa. Siinä vain pystytettiin Kewa tielle, katseltiin ja ihmeteltiin. Sitten 12.4 tekivät TN, LK, RK ja KJ lyömättömän menestyksellisesti tuntuneen retken Hankoniemelle. He bongasivat Tähtöminlahdelta avesetin, mutta näkivät lisäksi spontaanisti mustahaikaran ja niinkään spontaanisti pikku-uikun, viimeksimainitun Teijessä. Siinä yhteydessä lausuttiin seuraavat rautaiset repliikit: "Nyt on kova, nyt on vielä pienempi vesiliintu kuin pikku-uikku", huusi linnun kiikariinsa saanut toisille. Pojilla oli mene päällä, ja sieltä heti joku heitti kommentiksi: "Kyllä siltä on pieni!" Viikon kuluttua oltiin taas Tähtöminaukealla ja tavoitettiin paikalla saadun informaation perusteella harmaasirkku. Eräänä lauuantaina allekirjoittanut saapui yhden päivän sosiaalilaiselta reissulta Helsingistä melko myöhään illalla kotiin ja oli saanut hieman kylliksi autella ajamisesta, niin kylliksi, että soitti HH:lle ja peruutti osallistumisensa samalla kse 3-4 aikaan alkavaksi suunnitellulle kaukeretkelle maininnoin, että "tää on

on mulle sentään vain harrastus". Sota ei tietysti yhtä miestä kaivannut, eikä tarkoitus ollut esittääkään siinä suhteessa uusia tutkimustuloksia. Pojat menivät Hankoniemelle, näkivät isolokin ja naureskelivat, ettei "Tuponen tästä mitään välitä, ku linnut on sille vain harrastus". Mainittakoon, että isolokki jäi saamatta vuodenpinnaaksi.

Erityisesti TN jatkoi sitkeästi retki retkeltä ja vaihe vaiheelta. Vuoden lopulla suorittamassani laukelmassa sain havaita, että TN oli ollut mukana jokaisella sellaisella retkellä, johon olin osallistunut. Muu porukka sensijaan vaihteli. Kun TN, IL ja OK (O. Kivivuori) 17.5 menivät Porkkalaan, kävi taas mahtava flaksi: runsaasti leucoja, Serinus ja Salttiksellä kaksi tupla-Ciconiaa elikkä kattohaikaraa. Syyttä ei HH tuumiskellutkaan, että "kyllä sillä Timpalla käy siten hyvä tuuri", mihin TN vastaili, että "nii-in, melkein aina, kun menee maastoon, voi nähdä jotain".

Toukokuun lopulla Etelän Miehet hakeutuivat perinteitä noudattaen itäiselle Suomenlahdelle MH:n viiriksi ja varmistelivat muutaman tarpeellisen vuodenpinnan.

Perjantai-iltana 6.6 alkoi Etelän Miesten retki Lapin perille ja Itä-Suomeen. Kiintopisteistä mainittakoon Puurijärvi, Tauvo, Kemi, Kittilä, Kevo, Pulmankijoen maaste, Suomen pohjoisin baari Nuorgamissa, Valtavaara, Joensuu, Kolvanannuro, Ristiina ja Saltfjärden. Pyörät pyörivät 3.800 km ja jalat kävivät erällä taipaleella 80 km. HH, TN ja ET saivat kukin vähintään kaksi elämänpinnas, ja suunnitelluista vuodenpinnoista jäivät saamatta vain sinipyrstö ja sepelrastas. Sekä myös viiriäinen. Pulmankijoen maastossa oltiin niin lähellä useita päiviä aikaisemmin pohjoiseen lähtenyttä Leppan porukkaa, että Tshuormasvaaran kämpän liesi oli heidän jäljiltään lämmin. Heidät tavoitettiin muutama kilometri etelämpänä Joensuussa erityisen vieraanvaraisen MK:n luota. Samassa oli mukana joku toinen Kapanen, jolta TN kysyi, että oleks' sä pelannu jääkiekkoa jossakin joukkueessa. Oli hän hieman pelannut, Hannu Kapanen nimittäin. Tämän pitkän retken loppuvaiheista mainittakoon sou-

telua yhdellä Saimaan laskemattomista lahdista, yömakkarat Helsingin kioskeilta, aamunkoiton odottelu, pygan nappaaminen Salttikselta maanantai-aamuna 16.6, saapuminen kotiin parahiksi aamuteelle ja ehtiminen vielä oikealla kellonlyömällä virkapaikallekin. Allekirjoittaneella oli tuossa vaiheessa koossa 221 vuodenpinnaa, TN:llä kymmenkunta enemmän.

Keskikesän hiljaisuus katkesi ainoastaan yhdeksi illaksi, kun 15.7 pistäydettiin Hankoniemellä hiegan rukkaamassa numeroita ja kahlailemassa avojoaloin noilla leudoilla lahdilla.

Tehokkaampi pinnatouhu polkaistiin käyntiin taas 17.8, jolloin käytiin hoitelemassa loput kahlaajat Yyteristä. Satunnaiset hetket jatkuivat Hankoniemellä 30.8, kun TN, IL, KL (K.Lahtela) ja ET näkivät spontaanisti mustahaikaran, joka kiireettömmin elkein purjehti Täktominaukean ja -lahden maisemissa. HH:n kohdaloksi tuli puolestaan olla kolmannen kerran poissa sellaiselta tämän pinnavuoden retkeltä, jolla on nähty jokin Ciconia. "Yliääkärin" (= HH) 250-pinnajuhlia vietettiin 11.-12.10 tämän kesäpaikassa Iniössä, ja taas tuli kova: pieni Aquila, jonka määrättäminen oli niin rajua puuhaa, että asioita vierestä seuranneen jälkiarvion mukaan olisi pian tarvittu kirveitä. Hyvien lintujen retket jatkuivat 8.11, kun TN, IL, LK ja ET kävivät Santakarilla. Heti merellä lensi vastaan jääkuikka, ja saaren yläpuolella kierteli kymmenisen minuuttia tumma tunturihaukka aiheuttamassa lievästä sekaannuksesta pakettimatkan Sundsvalliin lunastaneeseen varisparveen. Allekirjoittaneen viimeiseksi vuodenpinnaaksi jäi 16.11 Askaisista haettu metsä. Kovia lintuja nähtiin pitkin syksyä, mutta minkä sille mahtoi, kun kaikki oli jo aikaisemmin nähty. Tilanne oli 237:ssä ja näytti juuttuvan siihen, koska jäljellä oli ainoastaan teoreettisia mahdollisuuksia. Laskuvirheen mahdollisuus oli jäänyt ottamatta huomioon. Retket jatkuivat. Nähtiin hiiripöllö, ja vuoden kolmas pikkukajava yhytettiin 29.11 aution näköiseltä Mietoistenlahdelta.

Uudenvuoden aatonaaton oli TN:llä ja ET:llä vielä valmisteilla Sitta-projekti, joka olisi edellyttänyt vuoden viimeisenä päivänä matkaa Poriin, mutta tiedon osoittauduttua huomattavasti epämääräisemmäksi kuin ensin oli saatu kuulla, hankkeen annettiin raueta. Yksi yllätys oli kuitenkin jäljellä: lopullinen lajinlasku osoitti, että kaksi lajia oli tullut merkityksi vuodenpinnaiksi n:o 101, joten 237 jaksoi kääntyä 238:ksi.

Sekä näin kuvailtujen että monien muiden vaiheiden jälkeen eräät johdannossa mainitut kaverit ilmoittavat lopullisiksi määräkseen seuraavat: TN 245, TNum 243, RK 241, LK 238, ET 238, HH 235 ja IL (joka ei ollut Lapissa) 225. Yhdeltä puuttuu yhtä, toiselta toista, ja omalta kohdalta yllättivät muuhun laji- ja linturunsautteen nähden seuraavat pois jääneet: L lim, L hyp ja T tor. Aivan näiden niskaan puhaltavat N sca, jota etsiskeltiin parilla kolmella varta vasten tehdyllä retkellä, T cya, joka ei - ehkä vallinneen sateen takia - suostunut laulamaan Valtavaaralla, sekä C cot, joka oli saapuvilla Joensuun ympäristössä, mutta joka ei useista yrityksistä huolimatta suostunut huutelemaan. Osaksi vuoden rajua retkeilyaktiiviteettia, mutta kenties sille vuodelle kulminoitunutta onneakin kuvastaa se, että elämänpinnaluvut kauttaaltaan melko tuntuvas-ti kaunistuivat, vaikka se merkitsi useata 250 pinnan rajan ylittämistä. Muiden tietoja ei ole tätä kirjoitettaessa käytettävissä, kuin että TN sai 9 ja allekirjoittanut 8 elämänpinnaa.

Uskonasioista on tunnetusti hyödyttöntä taittaa peistä, mutta lopuksi pari riviä vastaukseksi kysymykseen, mitä järkeä koko touhussa on. Jollei esimerkiksi juuri vuonna 1975 olisi metsästetty vuodenpinnoja, olisi moni mainio lintu jäänyt näkymättä, moni leppoisa retki tekemättä ja moni rautainen huuli heittämättä. Näitä harrastajilleen koituvia subjektiivisesti riemukkaita aineksia ei luonnollisesti voida - varsinaisia havaintoja lukuunottamatta - käyttää hyväksi tieteellisessä työskentelyssä, ei laskea, ei mitata, ei käsitellä. Silti on mahdollista paljon tapahtunut, enemmän kuin mikään teoretieteellinen tutkimus koskaan voisi osoittaa! (28.5-76) E.T.

PIIRTEITÄ UUTTUKYYHKYN PESIMÄBIOLOGIASTA

Juhani Karhumäki

Tiivistelmä. Tämä artikkeli pohjautuu allekirjoittaneen vuosina 1967-1975 Salon seudulta rengastamaan 135:een uuttukyyhkypesueeseen. Erikoisesti tässä pyritään selvittämään lajin pesimäkauden pituutta sekä poikastuottoa. Lisäksi mainitaan joitakin mielenkiintoisia erillishavaintoja lajin pesimäbiologiasta.

Käytetyt menetelmät

Koska olen pyrkinyt lähinnä vain rengastamaan alueen uuttukyyhkyjä, on kolojen tarkastus ollut varsin hataralla pohjalla, näin etenkin vuosina 1967-1973. Vasta kahtena viime vuonna olen tarkastanut joitakin koloja systemaattisesti läpi pesimäkauden. Vuonna 1974 tällaisia kyyhkyjen asuttamia koloja oli 16, joista pönttöjä 6, vuoden 1975 vastaavien lukujen ollessa 19 ja 8.

Tällöinkin on huomattava, että kolojen systemaattisella tarkastamisella tarkoitan vain sitä, että kyseisissä koloissa ei ole voinut olla pesueita, jotka olisivat kehittyneet vähintään poikasvaiheeseen. Täten en ole kiinnittänyt huomiota koloihin ilmestyneisiin muniin, ellei niistä ole kehittynyt poikasia. Näin lähinnä siksi, että täten vältyttään spekulatioilta, onko pesue tuhoutunut munavaiheessa vai onko munat vain muniin ilman sen vakavampaa aikomusta jatkaa pesintää, mikä tämäkin on varsin tyypillistä lajille. Tekstissä kyllä mainitaan koloista toteamani ylimääräiset munapesueet.

Työhypoteesina olen käyttänyt olettamusta, että tiettyä koloa asuttaa vuoden aikana vain yksi uuttukyyhkypari, sekä kääntäen, että kukin pari pesii läpi kesän samassa kolossa - poikkeuksena alueen kolopuut (3), joissa kussakin vähintään kaksi koloa. Tällaisissa puissa nimittäin kyyhkyjen pesät ilmestyvät usein vuorotellen eri koloihin, ja tuntuukin varsin uskottavalta, että kyseisiä puita asuttaa kutakin vain yksi kyyhkypari. Varsinaisia perusteluja olettamukseni tueksi en pysty esittämään - laji vain näyttää kovin pesäpaikkauskolliselta. Toisaalta kyllä silloin tällöin johonkin koloon ilmestyvät 1. munat vasta kesä-heinäkuussa, mikä saattaisi viitata parin siirtymiseen paikasta toiseen kesken pesimäkautta. Asiaa pohditaan hiukan lisää kappaleessa "Pesimän ajoittuminen".

Määrittäessäni pesimän alkamisajankohtaa olen arvioinut hautomisajaksi (1. munasta poikasten kuoriutumiseen) 19 vrk ja pesäpoikasajaksi 26 vrk. Täten koko pesimisprosessi veisi aikaa 45 vrk. Arviot perustuvat lähinnä [1]:n antamiin tietoihin. Poikasia, joiden silvet ovat 10,0-10,5 cm pitkät olen pitänyt 14 vrk vanhoina (perustuu omiin havaintoihini). Taulukossa 1 esiintyvät "noin päivämäärät" johtuvat siitä, että näissä tapauksissa poikasia ei ole rengastettaessa mitattu, joten niiden ikäarviot ovat ainakin jossakin määrin epätarkkoja.

Tutkimusalue ja sen uuttukyyhky populaatio

Valtaosa rengastamistani uuttukyyhkypesueista on peräisin Salon ja Muurlan rajamailla sijaitsevalta n. 20 km² metsäalueelta. Tämä harvan kyläasukuksen ja pienehköjen peltojen pirstoma alue on varsin edustava, ehkä liiankin edustava, näyte Salon

seudun mäki-alueesta. Niinpä tutkimusalueelleni ovat tunnusomaisia kalliomäet karuine männikköineen sekä toisaalta näitä ympäröivät rehevämmät biotoopit. Ompa alueella hiukan kartanojen pihapiiriin liittyviä puistometsiköitäkin. Eräiltä suunniltaan alue rajoittuu varsin suuriin peltoaukeisiin (useita satoja hehtaareja).

Alueelta oli tiedossani vuonna 1974 22 ja vuonna 1975 27 uuttukyyhkyjen asuttamaa koloa, ts. koloa joista näin vähintään emon lähtevän. Näistä oli itseni asettamia pönttöjä edellisinä vuosina 7 ja jälkimmäisenä 10. Yli puolet tiedossani olleista kyyhkyjen pesäpaikoista sijaitsi alueen kalliomäillä tai niiden laitamilla. Ehkä joka kolmannen parin pesimisympäristöä voisi luonnehtia termillä "pihapiirin puistometsät".

Koko tutkimusalueeni uuttukyyhky populaatio lienee 30 parin suuruusluokkaa. Täten kannan tiheydeksi saataisiin n. 1,5 paria/km². Uskoisin kuitenkin, että uuttukyyhkykannan keskimääräinen vahvuus Salon seudulla on tätä tuntuvasti pienempi. Näin lähinnä siksi, että tutkimusalueellani on melko runsaasti luonnonkoloja, minkä lisäksi olen ripustanut sinne n. 15 kyyhkyille sopivaa pönttöä.

Yllä olevasta käynee ilmi, että uuttukyyhkykanta Salon seudulla on yhä melko vankka. Tämä saattaa tuntua hiukan yllättävältä verrattuna kirjallisuudessa, vrt. esim. [1], mainittuihin tietoihin, joiden mukaan laji on voimakkaasti taantunut viime vuosikymmeninä.

Itselläni on havaintoja uuttukyyhkyistä vain n. 10 vuoden ajalta, ja kun lisäksi alkuvuosien havainnot ovat kovin vähäisiä (johtuen välsusta tarkkailusta) en voi sanoa mitään omakoh-

taista uuttukyyhkykannan kehityksestä. Kolojen autioitumisesta minulla ei kuitenkaan ole havaintoja. Poikkeuksina tietysti ne muutamit kolot, jotka ovat tuhoutuneet joko hakkuissa tai puiden katkeillessa, mutta tällöinkin kyyhkyt lienevät useimmiten löytäneet uuden asunnon (esimerkiksi jostakin pöntöstäni).

Pesinnän ajoittuminen

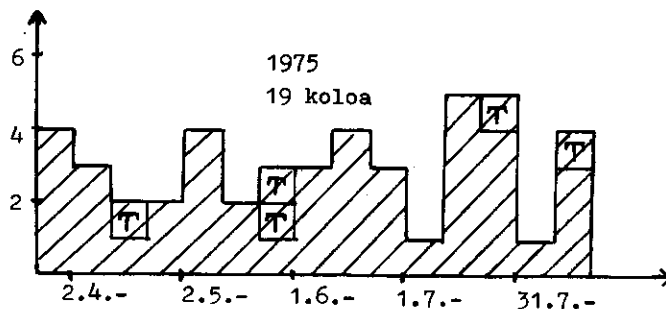
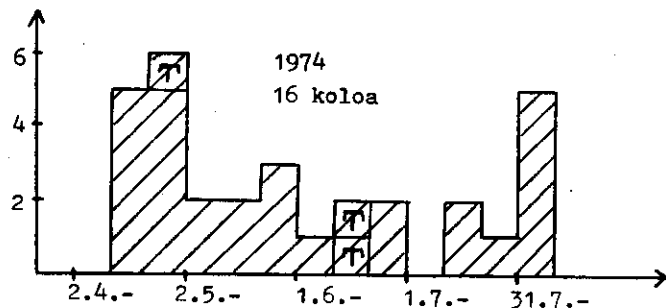
Taulukossa 1 esitetään vuosittain toteamani varhaisin ja myöhäisin uuttukyyhky pesue. Päivämäärä tarkoittaa muinman aloittamisajankohtaa. Vuosien 1974 ja 1975 osalta taulukossa esitetyt päivämäärät osoittanevat todella tutkimani populaation muinmiskauden ääriarvoja, kun taas varhaisempien vuosien osalta voidaan puhua ainoastaan todetuista varhaisista (tai myöhäisistä) pesueista. Mainittakoon vielä, että kaikki pesueet ovat onnistuneet vähintään rengastuikaisiin poikasiin asti.

	1968	1969	1972	1973	1974	1975
Varhaisin	-	n.15.4.	n.13.4.	10.4.	13.4.	31.3.
Myöhäisin	n.5.8.	-	7.8.	-	4.8.	13.8.

Taulukko 1

Yllä olevan mukaisesti varhaisimmat uuttukyyhkyparit näyttävät aloittavan pesintänsä jo ennen huhtikuun puoliväliä - ainakin useimpina vuosina. Toisaalta elokuun alussa munitut (ja poikasiin johtavat) pesueet eivät tunnu olevan kovinkaan harvinaisia. Näitä päätelmiä tukevat myös Taulukkojen 2 ja 3 diagrammit.

Kuten jo aiemmin mainitsin olen vuosina 1974 ja 1975 tarkastanut joitakin koloja systemaattisesti läpi pesimäkauden. Taulukossa 2 esitetään näissä koloissa aina 10 päivän jaksossa pesintänsä aloittaneiden parien lukumäärät. Merkintä T viittaa pesueeseen, joka tuhoutui poikasvaiheessa, muiden pesueiden onnistuessa vähintään poikasten rengastusikästä asti.

Taulukko 2

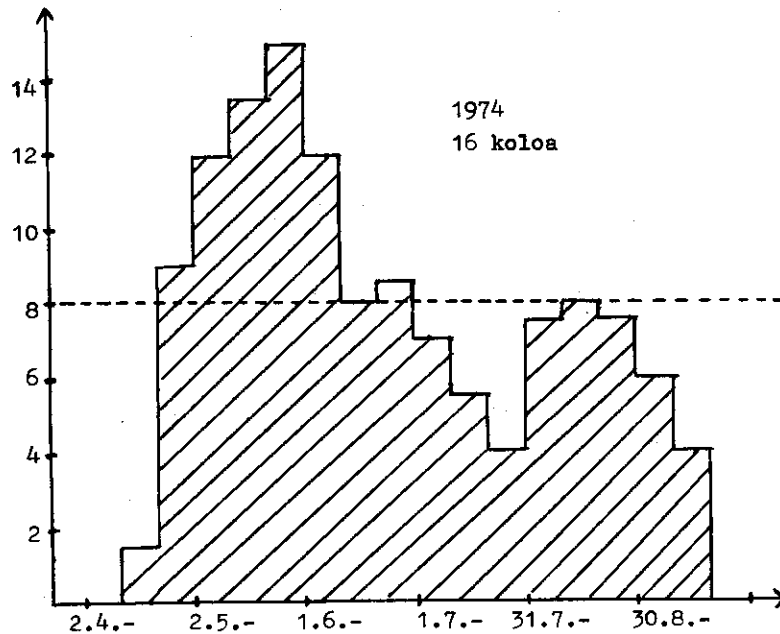
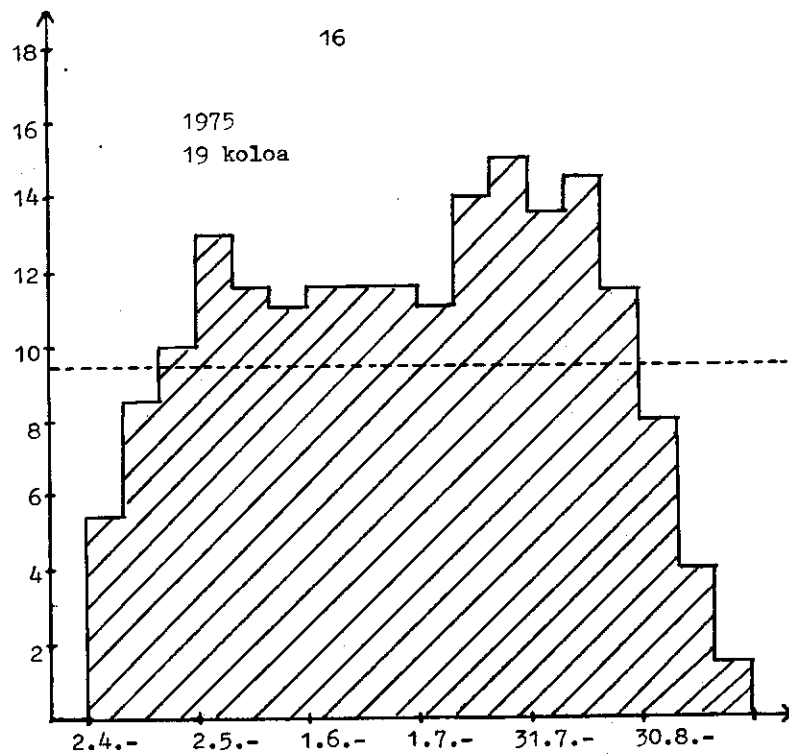
Taulukon 2 diagrammeista voidaan päätellä eräitä mielenkiintoisia seikkoja. Ensiksi uuttukyyhkypopulaation pesimiskausi on varsin pitkä - vuonna 1974 munia on munittu lähes 4 kuukau-

den aikana ja vuonna 1975 ensimmäisten ja viimeisten munien välinen aikaero oli jopa $4\frac{1}{2}$ kuukautta.

Toiseksi populaatio munii melko tasaisesti läpi pesimäkauden. Tosin vuoden 1974 osalta voidaan todeta selvä pesimänaloittamishuippu aivan pesimäkauden alussa. Sen sijaan vuonna 1975 tutkimallani populaatiolla ei näytä olleen minkäänlaisia (ainakaan selviä) muninnan huippukausia. Pesimäkauden alkuun "kuuluvan" huipun puuttuminen saattaa johtua siitä, että kevät 1975 oli paitsi tavattoman varhainen myös erittäin vaihteleva, ja siten eräät parit pääsivät aloittamaan pesintänsä muuhun populaatioon nähden ikään kuin varhain liian aikaisin.

Muutenkin vuosi 1975 lienee ollut kyyhkyille erittäin suotuista: olihan kesä kauttaaltaan lämmin ja jatkuikin kovin pitkälle syksyyn. Toisaalta kesän 1974 sateet ovat saattaneet hiukan laimentaa kyyhkyjen pesimisaktiiviteettia nimenomaan kesä-heinäkuussa.

Seuraavassa taulukossa esitetään vielä tarkastamani kolojen käyttöaste kesän eri vaiheissa. Pystyakselin yksikkö ilmaisee, että 1 kolo on ollut kyyhkyjen käytössä koko 10 päivän periodin. Täten laskuteknisistä syistä johtuvat puolikkaat tarkoittavat, että kyseisessä 10 päivän jaksossa kolo on ollut asuttuna 5 päivän ajan. Poikasvaiheessa tuhoutuneiden pesien on arvioitu olleen käytössä 25 vrk vastaavan luvun ollessa 45 vrk rengastettujen pesueiden osalta. (Poikkeuksina tietysti samassa kolossa päällekkäin menneet pesueet). Ylimääräisiä munapesueita ei täälläkään ole noteerattu, joten todellinen käyttöaste on itse asiassa alla esitettyä hiukan suurempi.

Taulukko 3

Taulukon 3 diagrammit tukevat jo edellä esitettyjä käsityksiä lajin pitkästä pesimäkaudesta sekä voimakkaasta pesimisaktiiviteetista läpi kesän. Diagrammien katkoviiva nimittäin osoittaa kohdan, jossa puolet tarkastamistani koloista on ollut käytössä. Vuonna 1975 tämä taso saavutettiin jo toukokuun alkuun mennessä, ja sen jälkeen koloista oli jatkuvasti yli puolet käytössä aina elokuun loppuun asti.

Toisaalta kolojen käyttöastetta kuvaavat diagrammit eroavat melko lailla toisistaan. Tämä saattaa johtua jo edellä mainitsemistani säätekijöistä.

Tarkastelkaamme vielä hiukan lähemmin Taulukon 3 diagrammia vuoden 1975 osalta. Sehen osoittaa kolojen käyttöasteen varsin suureksi, ja mikä yllättävintä varsin vakiosuuruiseksi, läpi kesän. Mutta voidaanko tästä päätellä, että sama pätee myös kyyhkypopulaation pesimisasteeseen nähden? Vai johtuuko kolojen tasaisen korkea käyttöaste siitä, että alueella on ylimäärin kyyhkyjä koloihin nähden, jolloin kolon tyhjentäessä sinne ilmestyy aina uusi pari?

Työhypoteesini nojalla kolojen korkea käyttöaste johtuu edellisestä seikasta, siis kyyhkypopulaation korkeasta pesimisintensiteetistä. Täten lienee paikallaan tarkastella hiukan työhypoteesini paikkansa pitävyyttä tai pitämättömyyttä. Seuraavat tosiasiat mielestäni puhuvat työhypoteesini puolesta:

- 1) Eräät kolot ovat asuttuja läpi kesän pesueiden mennessä lähes poikkeuksetta limittäin. (Onkin erittäin uskottavaa, että kyseisiä koloja asuttaa kukaan vain yksi pesimäpari).
- 2) Tutkimusalueellani on vuosittain vähintään 5-10 tiedossani olevaa hyvää (ja näkyvää) kyyhkyille sopivaa koloa tyhjillään.

(Jos alueella olisi ylimäärin kyyhkyjä ne kaiken järjen mukaan käyttäisivät näitä koloja, eivätkä suinkaan odottaisi jonkin käytössä olevan kolon tyhjentymistä).

3) Viitteet lajin pesäpaikkauskollisuudesta, millä tarkoitan sitä, että tietyt kolot tai metsiköt pysyvät vuodesta toiseen kyyhkyjen asuttamina, kun taas eräät toiset säilyvät jatkuvasti kyyhkyttöminä.

Yhteenvetona edellisestä voitaneen tehdä (pienin varauksin) se johtopäätös, että uuttukyyhky populaation pesimisintensiteetti pysyy läpi kesän varsin korkeana, ts. kesän kussakin vaiheessa pesii huomattava osa alueen uuttukyyhkykannasta.

Todettakoon vielä, että edellä olevissa diagrammeissa ei ole edes yritetty esittää sitä, monenmestako pesueesta kulloinkin on kyse. Tähän on selvä syykin. Diagrammit tuskin tulisivat ainakaan selkeämmiksi, jos niistä voitaisiin todeta, että jonkin parin 1. (poikasiin johtava) pesue on aloitettu myöhemmin kuin jonkin toisen parin 3. pesue, tai että jollakin parilla voi olla 2. poikaset samaan aikaan kuin jollakin toisella parilla on jo 5. poikaset.

Poikastuotto

Vuosina 1974 ja 1975 tutkimieni kolojen poikastuotto ilmenee Taulukosta 4.

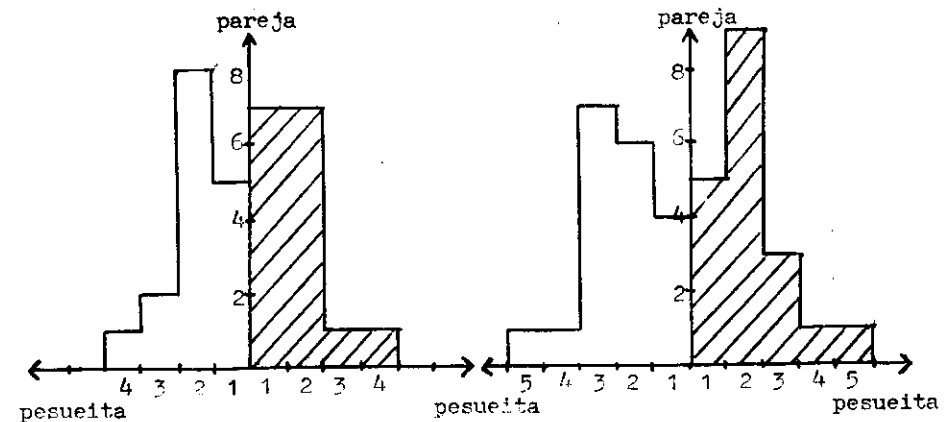
	pareja	pesueita	tuhoutui	poikasia	pes./pari	poik./pari
1974	16	31(+8)	3	52	1,94	3,25
1975	19	46(+9)	5	80	2,42	4,21

Taulukko 4

Yllä sulkeissa olevat luvut ilmoittavat toteamani sellaisten munapesuiden lukumääriä, joista ei tullut poikasia (vrt. tutkimusmenetelmät). Sarake "tuhoutui" siis ilmaisee poikasvaiheessa (ennen rengastusta) menehtyneiden pesueiden lukumääriä. Edelleen laskettaessa suuretta pesueita/pari ei ole huomioitu "ylimääräisiä" munapesueita.

Taulukosta 4 voidaan myös päätellä se jo edellä toteamani seikka, että vuosi 1975 oli kyyhkyille selvästi otollisempi kuin vuosi 1974. Näinhän tietysti täytyykin olla jo pelkästään sen nojalla, että vuoden 1975 pesimiskausi oli peräti 3 viikkoa pidempi.

Vuoden 1975 suure poikasia/pari on myös mielenkiintoisen korkea. Sehän osoittaa, että koko populaatiolla on ollut keskimäärin yli kahdet poikaset, sillä 3-poikaiset pesueet ovat - jolleivät nyt aivan mahdottomia - niin ainakin erittäin harvinaisia. Taulukossa 5 esitetään suureen pesueita/pari lukumäärien jakautumat vuosilta 1974 ja 1975.

Taulukko 5

Viivoitettuihin diagrammeihin on otettu vain rengastetut (omistuneet) pesueet, kun taas viivoittamattomiin diagrammeihin on sisällytetty myös poikasvaiheessa tuhoutuneet pesueet. Taulukko 5 mielestäni osoittaa varsin selvästi, että 3 uuttukyyhkypesuetta samassa kolossa kesän aikana ei ole lainkaan poikkeuksellista. Itse asiassa vuonna 1975 joka 4. pari kasvatti vähintään kolmet poikaset, ja peräti joka toinen pari yritti sitä (kuitenkin menettäneen yhden poikaset nuorina).

Seuraavassa vielä taulukko, joka osoittaa eri vuosina toteutuneen vähintään kolmet poikaset kasvattaneiden parien lukumäärät.

	1972	1973	1974	1975
Kolmet poikaset	3/0	2/0	0/1	1/2
Neljät poikaset	-	-	0/1	0/1
Viidet poikaset	-	-	-	0/1

Taulukko 6

Poikkiviivan vasemmalla puolella olevat luvut osoittavat luonnonkoloissa ja oikealla puolella olevat luvut pöntöissä pesineiden parien lukumääriä. Yllä olevan mukaisesti kaikki vähintään 4 pesuetta kasvattaneet parit ovat pesineet pöntöissä. Tämä sinänsä ei ole kovin yllättävää: ovathan pöntöt usein "luonnottoman suuria", joten niihin kyyhkyt voivat helposti munia uudet munat edellisten poikasten vielä ollessa siellä, vrt. [1] ja [2]. Yllä mainitut vähintään neljän poikueen pöntöt ovat olleet sisäläpimitalaltaan yli 25 senttisiä. Tarkastamissani luonnonkoloissa, jotka kaikki ovat olleet varsin ahtaita, pesueiden limittäisyys on ollut suhteellisen harvinainen joskin kyllä todettu ilmiä.

Edellä jo mainittiin, että eräällä parilla oli peräti viidet poikaset kesällä 1975. Näiden pesueiden muninnan aloittamispäivät olivat

31.3., 7.5., 11.6., 15.7. ja 13.8.

Täten pönttö ei ollut hetkeäkään tyhjillään koko kesänä. Onpa viidennet munat munittu jo siinä vaiheessa kun 4. pesueen poikanen oli vain 10 vrk vanha. Edelleen viimeisten poikasten pesästä lähtöpäiväksi voidaan arvioida 27.9., joten parin (mielestäni ei ole mitään syytä epäillä, että kyseessä olisi useampia pareja) pesimiskausi kesti jokseenkin 6 kuukautta. Mainittakoon vielä, että kyseinen pari kasvatti peräti 9 poikasta - vain 4. pesue oli 1-poikasinen. Samasta pöntöstä muuten varttui jo vuonna 1974 4 pesuetta eli 7 poikasta.

Pesuekoosta

Kyyhkyjen koloja tarkastaessani olen aina silloin tällöin törmännyt 3- tai jopa 4-munaiseen pesään. Kuitenkin kaikki 4-munaiset pesueet (joista on tarkempia havaintoja) ovat osoittautuneet kahdeksi eri aikaan munituksi 2-munaiseksi pesueeksi, joten ei niistä sen enempää.

3-munaisia pesuieta olen tavannut yhteensä 7 kappaletta. Näistä on kuitenkin peräti 4 tuhoutunut ennen poikasten varttumista rengastusikäisiksi. Jäljelle jäävistä 3:sta on kustakin varttunut vain kaksi poikasta. Eräästä tosin kuoriutui kolme, mutta nuorin menehtyi alle viikon ikäisenä. Tuntuksikin varsin uskottavalta, että useat 3-munaiset pesueet eivät itse asiassa ole 3-munaisia, vaan että joukossa on jostakin eksynyt ylimää-

räinen muna. Toisaalta todellisia 3-munaisia pesueitakin esiintyneen ja luulisin, että edellä mainittu kolmen poikasen pesue on sellainen.

Rengastamistani 135:stä uuttukyyhkypesueesta ei siis yksikään ole ollut 3-poikasinen. Taulukko 7 puolestaan osoittaa yhden poikasen pesueiden yleisyyden.

Yhden poikasen pesueet	18
Kahden poikasen pesueet	117
Yhteensä	135

Taulukko 7

Täten siis yhden poikasen pesuita on ollut n. 13% kaikista rengastamistani pesueista. Hyvänä pesimisvuonna 1975 kyseinen prosenttiluku oli vain hiukan yli 4, joten vuosittaista vaihtelua esiintyneen.

Kilpailu pesäkoloista

Usein kirjallisuudessa mainitaan, vrt. [1], kuinka uuttukyyhkyt häviävät kilpailussa muiden kololintujen kanssa ja täten voivat pesiä vasta kesällä. Itselläni on tähän viittaavia havaintoja kovin niukasti. Muutaman kerran tosin kolossa ollut oravanpesä on hiukan lykännyt kyyhkyjen pesintää. Tällöinkin on huomattava, että kyyhkyt pystynevät pesimään oravanpesän päällä sen tyhjennyttyä.

Lintujen aiheuttamasta pesimän lykkäytymisestä minulla ei ole juuri lainkaan havaintoja. Osaltaan tämä johtuu siitä, että tutkimusalueellani ei pesi lainkaan naakkoja, eikä myöskään -

vesistöjen puuttuessa - telkkiä. Helmipöllökkään ei ole aiheuttanut tässä suhteessa ongelmia. Onpa pari kertaa käynyt niinkin hauska, että helmipöllö ja uuttukyyhky ovat pesineet samanaikaisesti vain parin metrin etäisyydellä toisistaan samassa puussa - ja molemmat menestyksellisesti.

Yhteenveto

Edellä on tarkasteltu eräitä uuttukyyhkyn pesimäbiologiaan liittyviä seikkoja allekirjoittaneen rengastusmateriaalin pohjalta. Keskeisimpinä johtopäätöksinä todettiin seuraavaa. Ensiksi, uuttukyyhkyn normaali pesimiskausi kestää 5 kuukautta, huhtikuun puolivälistä aina syyskuun puoliväliin. Toiseksi, uuttukyyhkyt pesivät varsin intensiivisesti läpi kesän. Kolmanneksi, huolimatta lajin pienestä pesuekoosta on sen lisääntymisen melko tehokasta - olihan vuoden 1975 poikastuotto paria kohden peräti 4,21. Niinpä kolme onnistunutta pesuetta kesässä samassa kolossa ei ole lainkaan harvinaista.

Mainittakoon lopuksi vielä eräs materiaaliani mahdollisesti rasittava virhelähde. Johtuen työni suunnittelemattomuudesta on varsin mahdollista, että tarkastamani kolot ovat valikoituneet (tahtomattani) sellaisiksi, joissa uuttukyyhkyt perinteisesti ovat onnistuneet pesimään hyvin. Täten poikastuottoa kuvaavat luvut saattavat olla liian suuria.

Kirjallisuus

- [1] Haartman, L. von, Hilden, O., Linkola, P., Suomalainen, P., Tenovuo, R. 1963-1972. Pohjolan linnut värikuvin. Otava.
- [2] Stén, I. Uuttukyyhkyllä (*Columba oenas* L.) kolmet poikaset samana kesänä. *Ornis Fennica*, 43, 131-132, 1966.

LAJILUOKITUKSET 1976

Raino Pönni

Suomen rariteettikomitea julkaisi 1975 listan harvinaisuuksiksi katsottavista lajeista ja samoihin aikoihin ilmestyi Maailman Luonnon Säätiön luettelo Suomen uhanalaisista linnuista. Vuonna 1976 rariteettikomitea teki pieniä muutoksia rariteettilistaansa ja TLY paranteli arkistolajiluetteloaan. Edellinen oli muuten vuodelta 1972. Tässä tarkastellaan näiden lajiluetteloiden sisältöä.

Luetteloiden merkityksestä

Pelkästään TLY:n aktiivijäsenten vuosittain kokoama havainto-aines on niin mittava, ettei sen tarkempaa käsittelyä voida ajatellakaan, ainakaan nykyisillä menetelmillä. On pakko rajoittaa koottavan materiaalin määrää. Rajoitus voi olla

- alueellinen (lintuasemat)
- ajallinen (talvi- ja muuttokyselyt)
- asiaa koskeva (pesäkortistot)
- lajikohtainen (rariteetti- ja arkistolajilistat)
- havainnoitsijakohtainen (pätevyysvaatimukset).

TLY on soveltanut useampia rajoitusmenetelmiä, mikä onkin välttämätöntä rajoituksista syntyvien haittojen vähentämiseksi. Tuskinpa systeemi sentään vielä on paras mahdollinen. Arkistolajiluetteloa voidaan siis pitää ensisijaisesti keinona estää tietovirtojen tulviminen yli äyräiden eli arkistonhoitajan sietorajan.

Harrastajien tekemiä havaintoja käytetään usein myös tieteellisen työn perusmateriaalina, joten havaintojen tulisi olla mahdollisimman virheettömiä. Virheriski on lajinmäärityksessään suurin taitojen rajamailla eli harvinaisuuksiin törmätessä. Normaalialueen ankarampi kritiikki rariteettihavaintoja kohtaan näyttää siis perustellulta. Toinen asia sitten on, että vasta-alkajalle jokainen lintu on enemmän tai vähemmän rariteetti. Juuri tätä puolta on Helsingin Tringa yrittänyt parantaa harrastajatutkinnollaan.

Rariteettilista

Rariteettikomitea on se instanssi, joka suorittaa tuon normaalia ankaramman kritiikin harvinaisuuksia koskevien havaintojen suhteen. RK on julkaissut luettelon lajeista, jotka on katsottu tarpeelliseksi asettaa raadin tarkastettaviksi. Näiden lajien kohdalla oheisessa luettelossa on r-kirjain. Kyseiset lajit kuuluvat tietysti myös TLY:n arkistolajeihin. Jotta asia ei olisi täysin selvä, on RK:n sääntöjen 11 C -kohdassa seuraavantapainen maininta: Lintumies-lehden toimitus, SLY:n hallituksen jäsen, RK:n jäsen tai RK:n aluevastaava voi määrätä minkä tahansa havainnon rariteettikomitean ruodittavaksi. Kirjaimellisesti ottaen siis varsin kiusallista. Selvennyksenä on muutama esimerkki, joiden hengessä pysyttäessä täytyy täydellinen havaintoselostus kirjoittaa vain poikkeuksellisista havainnoista, kuten kuukkeli Jurmossa tai pajulintu helmi-kuussa. Erityisesti on korostettava sitä, että RK:lle tarkoitettujen selostusten tulee olla pikkutarkkoja. RK:n hyväksymismerkintä on edellytyksenä rarihavainnon julkaisemiselle Lintumiehessä tai Ornis Fennicassa.

TLY:n arkistolajiluettelo

Uusitussa arkistolistassa ehkä suurimmat muutokset ovat eräiden harvalukuisten lajien kohdalla, joiden pesimäpaikkojen kartoitusta ei enää yritetäkään suorittaa tällä tapaa. Syynä on osaksi havaintojen puute, joka puolestaan johtunee havaintojen luonnonsuojelutietämyksen parantumisesta; onhan arkiston oltava avoimesti kaikkien käytettävissä. Oheisessa listassa arkistoluokitusta koskevat merkinnät:

- al - arkistolaji: kaikki havainnot arkistoidaan,
- ap - arkistoidaan pesimäaikaiset, pesintään viittaavat havainnot, tavoitteena pesimäalueen kartoitus
- pp - pesimäpaikat arkistoidaan, esimerkiksi pesimäaikaisia ruokailupaikkoja siis ei tarvitse ilmoittaa.

Jurmon lintuaseman havaintoja arkistoon ei ilmoiteta, ei myöskään havaintoja TLY:n alueen ulkopuolelta.

Uhanalaisuusluokitukset

Rari- ja arkistolistat edellyttävät toimenpiteitä yksityis-
ter havaintojen kirjaamisessa. Uhanalaisuuslistan tavoitteet
ovat aivan toisenlaiset: saada aikaan toimenpiteitä lajin
elinympäristön suhteen. Esitetty hädänalaisuusluokitus
koskee siis vain lajin Suomessa pesivää kantaa. Toimenpi-
teiden kiireellisyys on jaettu kolmeen ryhmään:

U - uhan- ja hädänalainen laji, sukupuuton partaalla ja
vaatii välittömästi tehokkaita tukitoimia

V - vaarassa siirtyä U-luokkaan, ensimmäisiä tehtäviä
selvittää kannan tarkka suuruus ja sopivat suoja-
toimenpiteet, jottei sitten ole liian myöhäistä.

H - harvinainen: tämän tittelin merkitys on osoittautunut
hieman epäselväksi. Kaakkurin tapaisen harvinaistuvan
lajin kohdalla tilanne on selvä ja minimitoimenpide
on kantojen seuranta. Sen sijaan luhtakana, nummi-
kirvinen ja nokkavarpunen ovat ihmetyttäneet.

On ilmeistä, että lintutietouden kasvaessa H-ryhmästä rapisee
jotain pois ja muuta tulee tilalle.

Lajiluettelo

Seuraavalla sivulla alkaa systemaattinen lajiluettelo, johon
on koottu tässä esitellyt lajiluokitukset tuoreimpien tieto-
jen mukaan. (systematiikka sama kuin Pohjolan Linnuissa).
Arkistolajien suhteen on jonkin verran jouduttu tekemään
rajanvetoa käytettyjen lähteiden pohjalta. Eriävistä kannan-
otoista ja havaituista virheistä tekijä ottaa mielellään
ilmoituksia vastaan.

pp Gav arc	al Tad tad	r Por par
r Gav ada	r Cas fer	al Cre cre
Gav ste V	Ans ans H	al Gal chl H
al Pod gri	al Ans alb	r Oti tar
al Pod aur	r Ans ery U	r Oti tet
r Pod nig	Ans fab H	r Chl und
al Pod ruf	r Ans ind	r Che gre
r Oce leu	r Ans cae	r Cha ale
r Ful gla	al Bra ber	r Cha les
r Sul bas	al Bra leu	al Cha squ
al Pha car	r Bra can	ap Cha apr
r Pha ari	r Bra ruf	r Plu dom
r Pel ono	pp Cyg olo	al Cha mor
al Ard cin H	Cyg cyg H	r Cap med U
r Ard pur	al Cyg col	al Lim lim H
r Egr alb	r Gyp ful	al Lim lap
r Ard ral	r Neo per	ap Tri och
r Nyc nyc	al Aqu chr V	ap Tri gla
r Ixo min	r Aqu cla U	al ⁴ Tri tot
al Bot ste H	r Aqu pom	r Tri sta
al Cic cic	r Hie fas	r ⁵ Xen cin H
al Jic nig	r Hie pen	al Cal mar H
r Ple fal	r Mil mil	al Cal can
r Pho rub	al Mil mig V	r Cal m:lla
ap Ana que	r Hal leu	r Cal mel
r Ana dis	al Hal alb U	r Cal bai
r Ana ame	Cir aer H	ap Cal alp sch
al Ana str	r ² Cir mac	al Cal fer
ap Ana acu	r ² Cir pyq	al Cal alb
r Net ruf	al Fal per U	r Try sub
ap Ayt mar	al Fal rus U	al Lim fal
r Ayt nyr	al Fal ves	ap Phi puq
r Buc isl	al Fal tin V	r Rec avo
r Mel per	al Lag lag	r Pha ful
Mel nig V	ap Tet uro	r Pha tri
r Oxy leu	al Jot cot	al Pha lob
r ¹ Pol ste	ap Gru gru	r Bur oed
r ¹ Som ope	al ³ Gal aqu H	r Cur cur
Mer alb H	al Por por	r Gla nor

al ⁶ Ste par H	al Cor gar	r ⁵ Tar cya H
r Ste sku	al Upu epo	al Lus lus
r ⁷ Ste pom	r Pic vir	r Lus meg
al Ste lon	ap Pic can H	al Lus sve
r Pag ebu	al Den leu U	al Loc nae
al Lar hyp	ap Den min V	al Loc flu
r Lar gla	r Den med	r Loc lus
al Lar min H	al Pic tri	r Loc lan
r Rho ros	r Mel bim	al Acr aru H
r Lar ich	r Mel leu	al Acr pal H
r Ris tri	r Cal cin	al Acr dum H
r Xem sab	r Cal ruf	al Hip ict
al Chl nig H	r Gal cri	r Hip pal
r Chl leu	ap Lal arb	al Syl nis H
pp Hyd cas H	al Ere alp	r Syl hor
al Ste alb H	r Hir dau	r Syl nan
r Ste san	pp Rip rip	r Syl rüp
ap Alc tor	al Ori ori	r Syl can
r ⁵ Uri aal H	ap C corax	al Ph t:es H
r Uri lom	Cor fru H	r ⁸ Phy bor H
r Pla all	r Cor dau	r ⁹ Phy ino
r Fra arc	al Nuc car H	r ⁹ Phy pro
r Syr par	al Per inf	r Phy fus
Col oen V	r Par cya	r Phy bon
al Str tur	al Par cin	r Reg ign
al Str dec H	r Par pal	r ¹ Fic alb
r Cla gla	ap Aeg cau	al Fic par V
r Tyt alb	r Rem pen	r Ant nov
Bub bub H	r Pan bia	r Ant cam H
al Nyc sca U	al Sit eur	al ⁶ Ant spi
al Sur ulu	al Cin cin	r Ant gus
al Gla pas V	ap Tro tro	r Mot lut
al Str neb H	r Tur ruf	r Mot cit
al Str ura	al Tur tor H	ap Lan exc
ap Asi fla	r Tur dau	r Lan min
al Cap eur	r Cat ust	r Lan sen
r Cha cau	r Oen des	r Stu ros
al Alc att	r Sax tor	al Coc coc H
r Mer api	al Pho och	al Ser ser

al Car flav	ap Fri mon	al Emb rus
ap Car flam	r Emb leu	r ⁵ Emb pus H
al Pin enu	r Emb cal	r Zon alb
al Lox pyt	r Emb mel	al Pas mon H
al Lox leu	al Emb aur H	

- 1: ei koske ad. koiraita
- 2: ei koske määritystä Cir mac/pyg
- 3: ei koske Rauvolan havaintoja
- 4: koskee vain sisämaan havaintoja
- 5: ei koske pesimäpaikoilla tehtyjä havaintoja
- 6: ei koske ulkosaariston havaintoja
- 7: ei koske havaintoja, jotka on tehty 10.5. - 10.6.
- 8: ei koske laulavaa lintua
- 9: ei koske pyydystettyjä lintuja

Lähdekirjallisuus:

Lintumies 2/1975: Rariteettikomitean säännöt
 Lintumies 1/1976: Katsaus RK:n toimintaan
 Suomen Luonto 2/1975: Suomen uhanalaiset lajit
 TLY:n jäsentiedote 4/76: Lintuhavaintoarkisto
 TLY:n Tiedon Antaja n:o 7: Rarikatsaus
 TLY:n arkistolajiluettelo 4.7.1972
 Suomen Luonto 5/1975: Mikä on uhanalainen laji

1976-06-01

KAHLAAJIEN YÖMUUTOSTA SALON SEUDULLA SYKSYLLÄ 1971

Ari Vienonen

Johdanto

Etenkin syksyistä yömuuttoa on viime vuosina innostuttu tarkkailemaan monilla tahoilla. Toistaiseksi ilmestyneissä tutkielmissa (HAKALA&PURRA 1968, TENOVUO&VIRTANEN 1969, VÄNSKÄ 1970) on kahlaajien muuttoa materiaalin niukkuuden vuoksi käsitelty melko säästeliäästi. Tämän kirjoittajakin kuunteli Salon seudun yömuuttoa vuosina 1969-1971 yhteensä n.450 tuntia, sen jälkeen toimintaa on jatkettu satunnaisemmin. Tuloksellisia tarkkailukertoja on lähes juhannuksesta joulukuulle. Kahlaajahavaintoja tarkkailu on tuottanut yli 700. Syksyllä 1971 rationaalisoim havaintojen tekoa seuraavasti: 05.07.-31.08. seurasin muuttoa joka toinen yö auringonlaskusta aurin-gonnousuun Salon Taka-Kärkänmäellä. Tarkoitukseni oli (1) saada selvä yleiskuva "tyypillisen" alkusyksyn yömuutosta ja (2) kerätä aineistoa kuuntelumenetelmän antaman yömuuttokuvan testaamiseksi. Aivan erityinen mielenkiintoni kohdistui tuolloin kahlaajiin. Tarkoituksellisesta paikanvalinnasta johtuen tänä aikana tehtiin 445 kahlaajahavaintoa, joihin seuraava teksti perustuu.

Materiaalista ja sen käsittelystä

Havaintopaikaksi valittiin aiempien vuosien kokemusten perusteella Taka-Kärkänmäki. Se sijaitsee noin kilometrin Halikonlahden perukan kahlaajalietteiltä etelään,

ja kuuluvuus mäen huipulle on hyvä kaikkialta muualta paitsi etelästä, minkä suunnan puusto osin vaimentaa. Tyyninä öinä Halikonlahden lietteillä paikallisina olevien kahlaajien äänet kantoivat selvästi tarkkailupaikalle asti, joten tällaisina öinä oli varmuuden vuoksi pakko hylätä kaikki kyseisestä suunnasta tehdyt havainnot. Tämä menettely lienee pudottanut merkittävästi ainakin sirrien ja tyllien havaintomääriä. Hiljainekin tuuli alensi voimakkaasti kuuntelun tehoa, sillä tarkkailupaikan ympärillä kasvavat puut aiheuttivat tällöin voimakasta kohinaa. Heinäkuussa lietteiden ja mäen välissä pesi parintuhannen naurulokkiparin kolonia, jonka meteliltä ei pelastanut tuulikaan. Lisäksi mäen kummallakin puolella kulkee tie, ja noin kilometrin päässä jylläsi iso tehdas jatkuvaa kolmivuoroa. Kun vielä muistetaan, että kyseinen kesä oli supersuurten moottoripyörien kultaisinta aikaa, on yhteenvetona todettava, että kuuntelijan antennit eivät turtuneet ainaakaan äänten puutteeseen.

Öitä kertyi kaikkiaan 29. Nämä on taulukoissa aineiston niukkuuden vuoksi yhdistetty "triadeiksi", joista ensimmäisessä on kaksi, muissa kolme yötä. Taulukoissa triadit on merkitty luvuilla 1.-10. aikajärjestyksessä.

Seuraavassa luettelossa esitän syksyinä 1969-1971 tekemiäni kahlaajien yömuuttohavaintojen lajeittaiset yhteismäärät Salon seudulta.

Leriharakka	2	Punajalkaviklo	6
Töyhtöhyppä	8	Hustaviklo	16
Tylli	30	Valkoviklo	74
Pikkutylli	21	Rantakurvi?	1
Kepustarinta	6	Pikkusirri	2
Tundrekurmitsa	2	Lapinsirri	2
Taivaanvuohi	82	Suosirri	10
Isokuovi	57	Kuovisirri	1
Pikkukuovi	3	Jänkäsirriäinen	2
Metsäviklo	29	Suokukko	1
Liro	155	Vesipääsky	<u>1</u>
Rantasipi	205		714

Syksyn 1971 kahlaajahavaintojen jakautuminen heinä-
elokuulle ilmenee taulukosta 1. Taulukoissa 2, 2A,
2B ja 2C on yö jaettu kuuteen yhtä pitkään jaksoon
(merkitty I-VI) auringonlaskusta auringonnousuun.
Taulukoissa on esitetty kahlaajahavaintojen yönsi-
säinen jakautuma triadeittain. Erikoistapauksina
on käsitelty rantasipi, liro ja isokuovi. Kyseis-
ten taulukkojen tarkoitus on siten olla kiinnkeh-
tä arvioille puheenaolevien lajien yöllisestä muut-
torytmistä muuttokauden eri vaiheissa.

Jos havaittu yksilö kääntelee useasti "havaintokentässä"
ja olosuhteet ovat suotuisat, saadaan yksilön lentosuunta
pienen harjoittelun jälkeen melko tarkasti selville.
Eräiden yleisten lajien suuntahavainnot on koottu tau-
lukkoon 3.

Sään vaikutuksesta muuttoon tehtiin joitakin kiinnos-
tavia huomioita, mutta materiaalin vähäisyys ei salli

sään ja muuton vuorovaikutuksen täsmällistä analyysia.

Aivan erityisesti lienee vielä syytä korostaa, että
käytetyllä kieltämättä työläällä metodilla varmistettiin
vakioinen havainnointiaktiivisuus koko tarkastellulle
ajalle. Ainoa mahdollisuus on, että vadelmien kypsy-
minen heinäkuun lopulla on seattanut hieman alentaa
valoispimpien yön reuna-aikojen tarkkailun tehoa ja näin
aiheuttaa pientä harhaisuutta. Epäilen kuitenkin.

Taulukko 1. Yöhavainnot eri kahlaajalajeista triadeittain.

laji	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	summa
Host	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2
Vvan	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	4
Chia	-	-	-	-	-	-	3	4	4	5	16
Cdub	-	-	1	-	4	2	2	1	1	1	12
Papr	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	3
Psqu	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Cgal	-	-	-	-	6	4	7	8	11	10	46
Narq	1	-	-	-	9	12	14	10	2	-	48
Npha	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	3
Toch	-	1	7	-	5	1	-	2	-	-	16
Tgla	-	-	5	5	8	13	22	9	10	4	76
Thyp	-	5	12	5	22	18	29	28	16	17	152
Ttot	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	3
Tery	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	9
Tneb	2	1	2	3	6	4	11	4	7	4	44
Ctem	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Lfal	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Calp	-	-	-	-	-	3	1	1	1	1	7
Ppug	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
summa	3	7	28	14	62	62	93	75	56	45	445

Päätelmiä

Taulukosta 1. saa summittaisen yleiskuvan yömuuttavasta
kahlaajalajistosta tarkkailun eri vaiheissa. Heinäkuussa
(triadit 1.-5.) metsäviklo, liro, rantasipi ja valko-
viklo hallitsevat kuvaa lähes yksinään. Kuun lopulla

tulivat mukaan pikkutylli ja taivaanvuohi, kumpikin vahvana heti alusta lähtien. Heinäkuisia hajahavaintoja on lisäksi kolmesta lajista. Elokuussa (triadit 6.-10.) lajisto on huomattavasti monipuolisempaa. Melko runsaita ovat tylli, pikkutylli, taivaanvuohi, isokuovi, liro, musta- ja valkoviklo sekä suosirri. Ylivoimaisin silti edelleenkin on rantasipi, jonka osuus koko havaintomäärästä elokuussa on kolmasosa. "Lisälajeja", joista on enintään kolme havaintoa, oli vuoden 1971 elokuussa yhdeksän.

Parasta aikaa kahlaajien yömuuton kuunteluun oli 08.-19.08. (triadit 7.-8.). Koko tarkkailun alkupuoli 27.07. asti oli hyvin hiljaista, vain yhtenä yönä tätä ennen tehtiin yli 10 havaintoa, 09.-10.07. jäi tilastoihin jopa täysin mykkäkin yö.

Taulukko 2. Kahlaajahavaintojen jakautuminen yön eri osille.

triadi	I	II	III	IV	V	VI
1.	-	-	-	2	1	-
2.	4	-	1	2	1	-
3.	4	5	7	7	3	2
4.	3	2	3	2	3	-
5.	1	14	9	17	13	9
6.	9	19	10	8	10	6
7.	28	7	9	14	22	13
8.	19	5	9	3	26	16
9.	20	4	6	1	7	15
10.	22	4	-	3	5	10
summa	110	60	54	59	91	71

Muuton yöllinen rytmi oli erityisen mielenkiinnon kohteena. Taulukosta 2. saa sen käsityksen, että heinäkuussa parasta aikaa olisivat yön pimeimmät hetket. Heinä-

elokuun vaihteessa huippu alkaa levitä, ja hajoaa vähitellen erillisiksi ilta- ja aamukulminastioiksi. Elokuun lopulla iltahuippu oli melko selvästi auringonlaskua seuranneen tunnin aikana, aamuhuippu vastasvasti tuntia, paria ennen auringonnousua. Aamuhuippu vaikuttaa hieman loivemmalta ja pidemmältä kuin iltahuippu. Koko aineistosta on illalla kuultu 224 havaintoa, aamulla 221.

Taulukot 2A ja 2B. Rantasipin ja isokuovin yömuuton ajoittuminen yön eri osille.

Triadi	Tringa hypoleucos						Numenius arquata					
	I	II	III	IV	V	VI	I	II	III	IV	V	VI
1.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
2.	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
3.	4	2	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-
4.	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
5.	-	6	4	6	5	1	1	1	1	1	-	5
6.	2	3	4	5	3	1	5	3	1	-	-	3
7.	13	3	2	3	5	3	4	1	-	1	-	8
8.	9	1	4	1	9	4	1	1	3	1	2	2
9.	11	-	-	-	1	4	1	-	-	-	1	-
10.	12	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-
summa	54	15	19	19	28	17	12	6	5	3	4	18

Rantasipi (taulukko 2A) seuraa hyvin edelläkuvattua tyyppitapausta n.27.07. lähtien, tätä ennen vähät havainnot jakautuvat hyvin epätasaisesti yön eri osille. Ilta- ja aamumuuttajien suhde 88/64 osoittaa muuton melko selvää keskittymistä iltaan.

Isokuovin muutosta saa selvän vasta elokuussa. Taulukosta 2B toteaa havaintojen keskittävän varhaiseen iltaan ja myöhäiseen aamuyöhön. Aamuhuippu tuli usein

niinkin myöhään, että kuoviryhmät saattoi nähdä ja laskea. Kaikki nähdyt kuovit olivat nuoria. 30.07. klo 0345 lounaaseen muuttaneessa parvessa todettiin yksi 'mieliseiras' yksilö, tämä erkani parvesta ja jäi levolle noin 80 metrin päähän allekirjoittaneesta kallionlaidan mäntymetsään. Isokuovilla ilta- ja aamumuuttajien suhde on tasainen 23/25.

Taulukko 2C. Lirohavaintojen jakautuminen yön eri osille.

triadi	I	II	III	IV	V	VI
1.	-	-	-	-	-	-
2.	-	-	-	-	-	-
3.	-	2	2	-	1	-
4.	-	1	3	2	-	-
5.	-	2	1	2	3	-
6.	1	7	2	1	1	1
7.	7	3	5	5	2	-
8.	3	-	1	1	2	2
9.	6	1	2	-	-	1
10.	-	-	1	-	-	3
summa	17	16	17	11	9	7

Liro käsiteltiin myös samalla tavoin. Taulukosta 2C toteaa liron olevan hyvin lähellä edelläkuvattua tyyppitapausta. Muutto tapahtuu kuitenkin hieman keskimääräistä pimeämmässä. Liro on tyypillinen iltamuuttaja, sen ilta- ja aamumuuttajien suhde oli 50/26.

Tekijöistä, jotka aiheuttavat yllä kuvattun yöllisen rytmin, lienee valaistus tärkein. Kullakin lajilla lienee oma optimivalaistuksensa. Optimivalaistuksen määrätymiseen vaikuttanee lajin näkökyvyn lisäksi myös sen muuttolennolla käyttämä orientoitumismenetelmä. Tähtien, tuulen, maamagnetismin tms. avulla yksinomai-

sesti orientoiva laji tulee ilmeisesti toimeen huomattavasti pimeämmässä kuin sellainen laji, joka seuraa myös maaston johtolinjoja, mikäli molempien näkökyky on samanlainen. Mitään tutkimusyrityksiäkään kahlaajien yömuuton ja valaistuksen välisestä suhteesta ei silmiini ole toistaiseksi ekaunut.

Koska "yön" rajoiksi valitut euringon nousu ja lasku eivät vaikutuksiltaan ole äkillisen mullistavia, on selvä, että raja-aikojen muutto on tiiviissä yhteydessä läheisten päiväpuoleisten aikojen muuttoon. Kahlaajista ainakin rantasipi, valkoviklo sekä isokuovi ovat syksyisin säännöllisiä ilta- ja aamumuuttajia. Kyseinen sipin ja kuovin taipumus lienee hyvänä apuna selitettäessä edellä taulukoissa 2A ja 2B todettuja poikkeamia normaalitapauksesta.

Eräitä anomaliaita taulukkoon tuonee myös se, että osa muuttavista kahlaajista oli varmasti peräisin läheisiltä levähdysalueilta (s.o. Halikonlahdelta). Ainakin liroista suuri osa tuntui lähtevän Halikonlahdelta. Muuton kaksihuippuisuuden voisi yrittää selittää sitenkin, että ensimmäisessä huipussa olisi lähialueilla levänneitä lintuja, jälkimmäisessä kaukaisemmilta levähdysalueilta saapuneita yksilöitä. Lirosta tekemäni havainnot eivät kuitenkaan tue tätä ajatusta. Myös elokuussa lahdelta lähti muuttolle liroryhmiä niin iltahuipun kuin myös aamuhuipun aikaan. Samoin lahdelle tuli muualta liroja

myös varhain illalla. Kuvattu ajatus saattaisi selittää silti joidenkin vaatelaiden kahlaajalajien muuton mahdollisen kaksihuippuisuuden. Nämä lajit ovat usein kuitenkin niin harvinaisia, että väitteen tilastollisesti pätevä todistaminen veisi yksin havaintojenkeruuvaiheessa iän ja terveyden.

Taulukko 3. Suuntahavainnot eräistä lajeista syksyllä 1971 Salon Taka-Kärkänmäellä.

laji	E	ESE	SE	SSE	S	SSW	SW	WSW	W
Chia							5		
Cdub			3	1			1		
Ggal			1		4	5	4		
Narq					1	2	13	1	
Toch	1				4		5	1	
Tgla	1		3	3	27	6	7		2
Thyp	1		1	1	5	4	42	2	
Tneb					3	1	13	2	

Eräiden lajien muuttosuuntahavainnot on esitetty taulukossa 3. Halikonlahti on pohjoisosiltaan muotovalio SW - NE johtolinja. Tämä on ilmeisesti vaikuttanut ainakin tyllin, isokuovin, rantasipin ja valkoviklon muuttosuuntiin. Johtolinjan vaikutusta rantasipiin kuvastaa esimerkiksi se, että Perniön Strömmassa 31.07.1971 klo 2200-2315 tehtiin 20 sipihavaintoa. Joukossa oli neljä parvea, joista yksi kolmen yksilön ryhmä nähtiinkin (Eero Ketola - kirj. ilm.). Kaikki rantasipit eivät kuitenkaan seuraa johtolinjoja. Varsinkin heinäkuussa huomattava osa (noin kolmannes) sipeistä muutti usein melko korkealla Halikonlahden etelärannan mäkien yli SSW - SE. Elokuussa tällainen käytös oli varsin harvinaista.

Metsäviklo on tulkinnallisesti vaikea laji: puolet havaituista tuntuu suosivan etelää, toinen puoli lounasta. Saattaa olla, että lajilla olisi lievää taipumusta suosia johtolinjoja. Syksyiset päivämuuttohavainnot lajista viittaisivat siihen, että kesä-heinäkuussa laji muuttaisi johtolinjoista välittämättä, elokuussa taas varsin usein linjoja seuraten. Ilmiö lienee yhteydessä siihen, että lajin aikuislinnut syysmuutolla suosivat pesimämaastonsa kaltaisia biotooppeja levähdyspaikkoinaan, nuoret sen sijaan pysähtyvät mielellään kahlaajalietteillekin. Ylläolevien ajatusten todistaminen vaatii runsaasti lisätystä. Sen sijaan taivaanvuohen voi tämän materiaalin perusteella sanoa antavan pitkät Halikonlahden kaltaisille johtolinjoille. Sen keskimääräinen muuttosuunta syysöinä on SSW. Samoin myös liro suunnistautuu linjojen houkutuksista huolimatta hyvin täsmällisesti etelään. Tähän suuntavaihtaan ei vaikuta sen enempää sää, valoisuus kuin vuorokauden aikakaan. Myös päivisin syysmuuttavat lirot lähtevät järjestään muutolle etelään. Pikkutyllin viidestä suuntahavainnosta kolme osoittaa kaakkoon, mikä käsikirjatietojen perusteella on odotettua.

Sään vaikutuksesta kahlaajamuuttoon saatiin niukasti tuloksia. Tästä johtuen mitään optimimuuttosäätä ei voi osoittaa. Ilmeistä kuitenkin on, että sunnuntai-retkeilijäpiireissä yleinen luulo siitä, että kahlaajat yömuutollaan suosisivat lähinnä pilvettömiä öitä, ei päde kovinkaan laajasti. Kyseistä otaksunaa vastaan sotivat esimerkiksi seuraavat havainnot:

syksyiltä 1971. Vastaavia on lisää aiemmilta vuosilta.

- a) 17.-18.07. oli ajanjakson 05.-27.07. ehdottomasti paras yö (19 havaintoa - vrt. edellä). Yö oli kolea, tuulta jatkuvasti W2-3, puolennyön aikaan mitätöntä tihkua, täyspilvistä.
- b) 29.-30.07. Koko yö lämmin, tuuli koko ajan SE3. Iltayö täysin pilvetön, klo 0130 taivas nopeasti täysin pilveen, jolloin klo 0130-0230 tuli 14 havaintoa yhtenä ryntäyksenä.
- c) 08.-09.08. oli koko projektin paras yö (38 havaintoa, näistä 21 ennen puoltayötä). Kuitenkin illalla tuuli W5, aamullakin vielä W3-4. Koko yö täyspilvistä (Cum) ja sateen uhkaa. Tähdennettäköön, että iltayöllä oli täysin mahdotonta kuulla muita kuin vain matalalla yläpuolelta lentäviä yksilöitä.
- d) Seuraavan yön (10.-11.08.) aamupuoli klo 0200 lähtien kuten yllä, mutta tuuli W4 ja klo 0300 pieni sadekuuro. Koko yönä tehtiin 29 havaintoa, näistä 21 klo 0200 jälkeen. Iltayö oli pilvetön, lämmin ja varsin kovatuulinen.

Huomot yöt tuntuvat vastaavasti olevan kylmiä ja kirkkaita. Vuosina 1967-1975 seuraillessani kahlaajien päiväisiä määriä Halikonlahden kahlaajalietteillä olen ollut huomaavinani, että säähäiriöt (sateet, matalapaineet yleensä) tuovat nopeasti lietteille ainakin sirrejä. Mahdolliselta siis näyttäisi, että säätilan muutokset korkeapaineesta matalaan vauhdittaisivat myös yömuuttoa. Myös P.HELO (1975) on huomannut matalapaineiden vaikutuksen päiväisiin kahlaajamääriin, ja antaa ymmärtää, että matalapaineet pudottaisivat lietteille normaalisti ylimuuttavia kahlaajaparvia. Tämä ei vaikuta ylläkuvattujen havaintojen perusteella todennäköiseltä selitykseltä, sillä yömuuton pitäisi tietysti tuolloin olla normaalia heikompa. Kovin uskottavalta ei vaikuta myöskään se,

että normaalisti ylikorkeudessa muuttavat kahlaajaparvet säähäiriön kohdattuun laskeutuvat havaittaviin korkeuksiin, sillä yleistymisen koskee tasaisesti kaikkia lajeja - myös normaalistikin matalalla lentäviä. Ainoaksi uskottavaksi selitykseksi jää mielestäni se, että matalapaineet todella vilkastuttavat kahlaajamuuttoa. Pahaksi onneksi vain vähäinenkin tuuli ja sade pudottavat jyrkästi kuulohavainnoinnin tehoa, joten ilmiön tehokkaseen tutkimiseen tarvitaan tutkaa.

Edellistä tietoa vasten ukkosen vaikutus muuttoon on hyvin kiinnostava. Valitettavasti ukonilman vaikutusta en ole kertaakaan päässyt tarkkailemaan. Tavallinen sade ei vaikuttanut muuttoon ainakaan heikentävästi.

Yömuuttotarkkailun tavoiteasetteluun kuului kahlaajien yömuuton analyysin ohella myös kuuntelumenetelmän "testaus". Tämä suoritettiin seuraavasti:

- läheiset Halikonlahden kahlaajalietteet takseerattiin päivittäin (ainoa puuttuva päivä 06.07.).
- kunkin triadin aikana todettu yöhavaintojen määrä jaettiin vastaavan kuusipäiväisjakson keskimäärin päivässä havaitulla yksilömäärällä.
- saadun suhteen (y) riippuvuus ajasta (x) testattiin lineaarisella regressioanalyysillä. Jos menetelmät antavat saman muuttokuvan, tulee regressiokertoimen arvoksi nolla (0).

Seuraavalla sivulla on erälle kahlaajalajeille saatuja suorien yhtälöitä.

laji	yhtälö	t	f	riskitaso
Chia	$y = 0.0555x - 0.159$	4.80	8	0.005
Cdub	$y = 0.0892x - 0.073$	3.68	8	0.01
Cgel	$y = 0.0649x - 0.149$	5.86	8	0.001
Tgle	$y = 0.0447x - 0.043$	16.7	8	0.001
Thyp	$y = 1.46x - 2.95$	4.15	7	0.005
Tery	$y = 0.159x - 0.434$	11.6	8	0.001
Tneb	$y = 0.146x - 0.444$	2.83	8	0.025
Calp	$y = 0.0240x - 0.073$	11.2	8	0.001

Voidaan todeta, että saadut regressiokertoimet poikkeavat jokseenkin merkittävästi (valkoviklo), merkittävästi (tylli, pikkutylli, rantasipi) tai erittäin merkittävästi (taivaanvuohi, liro, mustaviklo, suosirri) nollassa. Edelleen kaikki regressiokertoimet ovat positiivisia, toisin sanoen yökuuntelu antaa suhteellisesti sitä enemmän ylläolevien kahlaajalajien havaintoja verrattuna vastaaviin päiväisiin määriin, mitä myöhemmäs muuttokausi kuluu. Toisin sanoen voidaan päätellä, että nämä kaksi metodia (yökuuntelu ja päiväiset laskennat) eivät ole samanarvoisia ainakaan näiden kahlaajalajien syysmuuttoa kuvattaessa. On kuitenkin huomautettava, että tyllin, pikkutyllin, mustaviklon ja suosirrin yöhavaintojen määrä on niin pieni, että näiden tuloksia täytyy tarkastella vain suuntaa antavina. Muu aineisto ylläolevia suoria laskettaessa on kyllä ollut riittävä.

Havaitulle voidaan keksiä runsaasti selityksiä. Ensimmäkin yökuuntelussa yksikkönä käytetty "havainto" on epämääräinen, vain intuitiivisesti määriteltävissä. Laskujen kannalta mielekkäämpää olisi ollut laskea

kuultujen äännähdysten määriä. Niinpä syynä saattaa olla se, että esimerkiksi nuoret linnut äännelevät muutolla vanhoja vilkkaemmin tai että alkukaudella linnut muuttavat suurempina ryhminä kuin loppukaudella. Omasta mielestäni kuitenkin todennäköisempää on, että yömuuttavan kannan osuus koko havaittavasta kannasta kasvaa muuton lähetessä loppuaan. Sen sijaan yön piteneminen syksyä kohti ei mielestäni tulle kysymykseen, sillä aiemmin juuri todettiin, että kahlaajat eivät suinkaan muuta läpi syksyn tasaisesti pitkin yötä. Vaikuttaa sen sijaan luultavalta, että kahlaajat käyttävät samanpituisten ajan yöstä (ja päivästä) muuttoon syysmuuton vaiheesta riippumatta.

Kuuntelumenetelmällä yksilömäärät jäivät erittäin hatarasti arvioitaviksi. Silti yömuutolla saattaa tavata hyvinkin suuria muuttavien kahlaajien määriä. Esimerkiksi elokuussa parhaat liropäivät läheisellä Halikonlahdella pyörivät syksyllä 1971 sadan tuntumassa, mutta edellä kuvattuna myrsky-yönä 08.-09.08. muutti päällitseni 14 ryhmänä suunnilleen parisataa liroa. Lisäksi muun muassa sirrit ja tyllit muuttivat usein suurissa parvissa.

Tiivistelmä

Pitkän puheen päätteeksi lienee syytä kerrata edellä esittämäni päänäkemykset, jotka tosin pienestä aineistosta johtuen usein ovat hyvin horjuvalla pohjalla. (1) Yömuuttava lajisto on heinäkuussa valtaosalta vikloja, elokuussa tyyppilajeja on huomattavasti enemmän.

(2) Muuton yöllinen rytmi määräytyy ensisijassa valaistuksen perusteella, jokaisella lajilla on optimivalaistus, joka saattaa eri lajeilla vaihdella huomattavastikin (vrt. esimerkkilajit).

(3) Ilmeisesti tylli, isokuovi, rantasipi ja valkoviklo esiintyvät runsaimmin johtolinjoilla. Sen sijaan liro ja taivaanvuohi eivät välitä Halikonlahden kaltaisista johtolinjoista.

(4) Sähköiriöt saattavat vilkastuttaa kahlaajien yömuuttoa.

(5) Yökuuntelun antama muuttokuva poikkeaa päiväisten laskentojen antamasta siten, että yökuuntelu antaa suhteellisesti sitä enemmän havaintoja, mitä myöhempiä muuton osaa tarkastellaan.

Yrittäkää ihmeessä Joku edes tarkistaa, ovatko edes varanumerot oikein.

Kaikki Maailman Hongarit! Suksikaa Järveen!

Kirjallista

HAKALA, T. & E. PURRA 1968. Yömuutosta Tampereella syksyllä 1968. Lintumies 4: 93-98.

HELO, P. 1975. Kahlaajien muutosta Suomen sisämaassa 1960-luvun havaintojen perusteella. Kainuun Linnut 3: 33-49.

TENOVOO, J. & J. VIRTANEN 1969. Lintujen syksyisestä yömuutosta Isokarin lintuasemalla. Lintumies 5: 90-95.

VÄNSKÄ, V. 1970. Elokuun 1970 yömuutosta Velkuassa, Kallanissa ja Turussa. Tiedon antaja 1: 32-37.

Linturetki Espanjaan

12.-26.04.1975

HEIKKI KARHU

Suomi on lintuharrastajan kannalta mielenkiintoinen maa. Tulee kuitenkin joskus tuumittua miten jännittävää olisikaan tutustua vieraiden maiden linnustoon. Minnekään safarille ei tarvitse lähteä. Melko pienellä rahalla pääsee esimerkiksi Etelä-Eurooppaan. Syyssateiden masentamina, pitkän haaveilun jälkeen, päätimme, Olli Arjamaa, Jarmo Laine ja Heikki Karhu lähteä keväällä Espanjaan.

Tutustuimme kirjallisuuden avulla alueen linnustoon ja lintupaikkoihin. Laadimme mahdollisimman fiksun reittisuunnitelman. Tilasimme halvan seuramatkan Spiesiltä ja otimme yhteyttä paikallisiin ornitologitahoihin. Varsinaisen retkeilyn päätimme suorittaa autolla ja jalan.

Sää oli juuri sopivan takatalvinen 12.04. aamulla noustessamme Malagan koneeseen yllä saappaat ja sarkaa, selässä reput. Malagassa oli täysi kesä. Haikaroita ja haarapääskyjä näkyi jo koneesta.

Muiden mukana ajelimme Torremolinosiin. Aurinkorannikon hulina hermostutti kuitenkin ja jatkoimme heti pyhää vasten Gibraltarin suuntaan. Illalla jäimme bussista Algecirasissa ja aloitimme varovaisen tutustumisen linnustoon.

Seuraavien kahden viikon aikana kuljimme reitin: Algeciras - Tarifa - Barbate - Cabo Trafalgar - Cadiz - Jerez - Sanlucar - Lebrija - Sevilla - Coto Donana - Sevilla - Osuna - Puente Genil - La Roda - Ronda - Coin - Fuengirola.

Ajoneuvomme oli Seat 127, kuskeina ja kirjureina Olli ja Hesu vuoropäivinä. Jarmo hoiteli seisovaa kuvausvuoroa.

Matkan aikana todettiin peruslinnuston muodostuvan seuraavista:

Lehmähaikara

Käki

Kesykyyhky

Tervapääsky

Vaaleatervapääskey	Etelänsatakieli
Töyhtökiuru	Harmaasirkku
Haarapääsky	Tikli
Räystäspääsky	Hemppo
Punapäälepinkäinen	Keltahemppo
Macchiakerttu	Varpunen
Mustapääkerttu	Mustakottarainen
Samettipääkerttu	Naakka
Mustapäätasku	

Yllämainitut lajit olivat siksi tavallisia, ettei niistä tämän jälkeen juuri enää tekstissä mainita. Ei aivan yhtä ta-
saisesti, mutta paikoitellen runsaastikin havaittiin seuraavia:

Sepelkyyhky	Mustarastas
Mehiläissyöjä	Talitiainen
Harjalintu	Sinitiaainen
Keltavästäräkki	Peukaloinen
Silkkikertttunen	Peippo
Kivitasku	Viherpeippo

Muita läjettä oli sen verran harvemmassa/olivat sen verran mielenkiintoisempia, että niistä tehtiin tarkat muistiinpanot.

Säästä voisi mainita, että vaikka aurinko paistoikin suurimman osan ajasta, lämpimät vaatteet olivat silti tarpeen joskus öisin. Varsinkin rannikkoseudulla kiusasi sumu aamuisin, sadetta saatiin harvemmin. Hyvä retkeilyasu oli marssikengät, farkut/simmarit, teepaita ja leveälierinen huopahattu. Sitten itse asiaan.

12.04. nähtiin bussimatalla peruslajiston lisäksi vain yksinäinen liejukana purosessa Esteponan lähellä.

13.04. tutustuimme varovaisesti Algecirasin ympäristöön.

Satamassa:

Harmaalokki	150	Karikukko	8
Naurulokki	15	Punajalkaviklo	9
Riuttatiira	4		

Kaupungin laitamilla havaitsimme tavallisten pikkulintujen lisäksi:

Hanhikorppikotka	16	Korppi	3
Tuulihaukka	1		

Illalla pidimme huutokauppaa majatalon sisäpihan ikkunan ääressä kun ahtaan sektorin ylitse vaelsi muutaman minuutin aikana 144 lehmähaikaraa joko ruokailemaan tai pesäkoloniansaan.

14.04. maanantaina saimme edullisilla ehdoilla takuusuomaa vastaan Ital-vuokraamosta pienen lisenssifiatin ja lähdimme vaellukselle rinnassa taivaallinen vapauden tunne. Ensin tuokio hermostunutta ajoa vuokraajien pelokkaat ilmeet vielä mielessä, sitten löytyi jo jarrukin ja pääsimme tutkimaan tarkemmin tievarren maisemia. Tietä reunustavien vuorten nostoissa kaarteli 13 ja 8 hanhikorppikotkaa, sekä vanhoja että nuoria. Myös yksi vaalea kääpiökotka, 2 pöllönpäistä käärme-kotkaa ja tuulihaukka tunnettiin.

Puolipäivältä saavuimme Euroopan mantereeseen eteläisimpään kärkeen, maurilaistyyliiseen Tarifan pikkukaupunkiin. Kaupunki sijaitsi alavan niemen kärjessä, muutaman kilometrin päässä kummallakin puolella alkoi merestä sisämaahan viettävä vuorijono. Arvelimme niiden olevan jonkinlaisia isojen lintujen muuton johtolinjoja. Täydennettyämme ihonalaista ja repuissa olevaa ruokavarastoa ajoimme vielä muutaman kilometrin luoteeseen. Simmarivarustuksessa asetuimme kilometrien mittaiselle autiolle hiekkarannalle. Rantaa reunusti istutusmännikkö ja sen takana levisi laaja viljelysaukea. Lähin vuorijono alkoi noin kilometrin päässä. Jalkojen juuressa kohisi lämmin, suolainen Atlanti, johon oli mukava pulahtaa välillä stajin alettua nostaa hikeä pintaan. Etelässä näkyivät noin 15 kilometrin päässä Marokon muhkeat rantakalliot, kaukoputkella saattoi erottaa pienempiäkin yksityiskohtia. Muuttajia saapui Afrikasta solkeaan, kolmen tarkkailutunnin tulos oli seuraavanlainen:

Silkkihaikara	6	Haarahaukka	172
Kattohaikara	125	Ruskosuohaukka	5
Hanhikorppikotka	1	Niittysuohaukka	7
Kääpiökotka	2	Tuuli/Pikkutuulihaukka	7
Hiirihaukka	2	Kalasääski	1

Rantaa pitkin muutti viidessä parvessa 175 lyhytvarvaskiurua, joukossa oli myös pikkukiuruja. Merellä meni 2 suulaa ja 6 riuttatiiraa. Muita ranta-alueen lintuja olivat muun muassa:

Meriharakka	16	Punajalkaviklo	1
Tylli	1	Pulmussirri	45
Mustajalkatylli	10	Arokiuru	10

Nummikirvinen 8 Västäräkki 1
 Illaksi siirryimme viereiselle leirintäalueelle. Havaitsimme muun muassa telttaa lähinnä olevan mustapäätaskuparin ruokkivan jo lentopoikia.

15.04. ennätti Jarmo tyyppillisesti muiden vielä nukkuessa rannalle ja näki pikkukorppikotkan sekä vesipääsky sp:n. Liikkeelle lähdettäessä vallitsi sakea aamusumu. Kymmenkunnan kilometrin päässä se hellitti ja poikkesimme ranteen pari-riksi tunniksi. Muuttoa edustivat 2 suulaa, 34:n mehiläissyöjän parvi, 3 ruostepääskyä ja 3 metsäkirivistä. Dyyneillä nähtiin mm 3 korppia, 3 rusotaskua kahta värimuotoa, 5 rusorintakerttua, ruskokerttu ja lentomatkastaan vielä huohottava lehtokerttu.

Matkaa jatkettiin koukaten sisämaahan. Onnellisesti kokonaan unohtaen näillä main pesivät pikkutervapääskyt saavuimme entisen Janda-järven viljelysaukeille. Paikka oli ennen kuivaamista kurjen viimeinen tukikohta Espanjassa. Niittysuohaukka tuntui viihtyvän paremmin, niitä näkyi 9, joista yksi melanistinen. Oli myös

Lehmähaikara	52	Turturikyhy	1
Kattohaikara	3	Arokiuru	5
Hanhikorppikotka	23	Rantasipi	1

Aukea ei kauan miellyttänyt silmää, niinpä käännyimme vasemmalle takaisin meren rantaan. Ajoimme hiekkaisen ja kuuman Zaharan kylärähjän läpi, kylän yllä muutti 3 lusikkanokkaa kapustahaikaraa pohjoiseen. Muutaman kilometrin päässä rannalla oli Barbate-niminen pikkukaupunki. Sen lähistöllä pisti mereen Trafalgarin niemi, jossa jotkut englantilaiset olivat joskus tarkkailleet muuttoa. Joku engelsmanni kuuluu katkaiseen kätensäkin sen edustalla. Barbateen saavuttaessa ylitettiin joentapainen, vuorovesi oli ylhäällä ja niinpä jokivarressa oli joitakin kahlaajia:

Tylli	1	Pikkukuovi	13
Mustajalkatylli	40	Punajalkaviklo	28
Karikukko	1	Suosirri	4
Isokuovi	1	Pitkäjalka	2

joista viimeksi mainittu oli joka mannelle uusi tuttavuus. Lounastimme kuppilassa ja jatkoimme kaupungin ohi viedä jyrkänteelle nousevaa rantatietä. Tie kapeni koko ajan nous-

tessaan ja parin sortuman ohi täpärästi puikittuamme jätimme auton. Rantajyrkänteen päältä alkoi laaja istutusmännikkö (lähes kaikki metsät olivat istutettuja) ja mereen oli suoraa pudtusta useita kymmeniä metrejä. Jalcoista lepsahti lentoon harjalintu, punapyypari vilahti puiden väliin. Jyrkänteen puskat suorastaan kuhisivat pikkulintuja, mutta Färssaarten sijasta Suomessa kasvaneina emme uskaltaneet pahemmin kirmailla niiden perässä. 10 samettipää- ja 2 ruskokerttua sekä muutama rusotasku ehdittiin tuntea. Jonkin matkaa länteen päin jyrkänteellä sijaitti lehmähaikaroiden kallio-pesimäkolonia, niitä näkyi jatkuvasti lennossa alapuolella meren pintaa vasten. Yöksi pystytimme teltan alas tienvarteen. Pestessämme hampaitamme rannassa laskimme 160 lehmähaikaraa menossa kolonian suuntaan. Illalla pidettiin taas parin tunnin huutokauppa, jonka aikana meitä viihdytti teltan takana töyräällä majaillut minervanpöllö.

16.04. keskiiviikkoamu valkeni sikäläiseen tapaan myöhään, vasta kello 7.30. Aamupesulla laskeskelimme 120 lehmähaikaraa. Ravistimme hien teltasta ja päätimme siirtyä männikön ympäri Trafalgarin majakalle. Sumustako vai mistä lie joutu, että lenkistä tuli hiukan pitkä. Kun vähän hälveni, totesimmekin yllättäen saapuvamme Vejer-nimiseen vuoristo-kaupunkiin. Eipä mitään, majakalle viedä tie löytyi hetken neuvottelun jälkeen. Matkan varrella nähtiin:

Niittysuohaukka	2		
Turturikyhy	1	Rusorintakerttu	1
Minervanpöllö	2	Nummikirvinen	1
Mehiläissyöjä	2	Nokivaris	1

Majakka sijaitti mereen pistävällä niemikkeellä. Ympärillä oli laajoja suolalietteitä ja rantaniittyjä. Kauempana idässä kohosi Trafalgarin mäki mäntymetsineen ja mainittuine haikarakolnoinineen. Mäen juurella rannassa makasi pieni kylä, jonka pari uutta lomahotellia olivat vielä tähän aikaan keväästä tyhjillään. Ihmisiä ei juuri näkynyt, siviilikaartilaisia sen sijaan partioi täällä ahkerasti kuten muillakin rannoilla ja lintumailla mihin vain nenämme työnsimme. He olivat onneksi ystävällismielisiä, kuten alkuauskaatkin, eivätkä kyselleet mitään. Vahtasivatpahan pyytämättä telttaamme, jonka pystytimme dyyneiden taa rantamännikköön.

Menimme majakan vieressä kohoavalle dyynikukkulalle istumaan ja ottamaan aurinkoa. Muutto oli laiskahkoa: 31 suulaa, buteo, 2 tuulihaukkaa, 11 riuttatiiraa ja 233 lyhytvarvas- & pikkukiurua. Majakassa pesi tuulihaukkapari. Lietteillä ja rannassa kahlaili muun muassa 5 silkkihaikaraa, kuoveja, vikloja, 35 pulmussirriä, 12 avosettia ja 20 pitkäjalkaa. Rantadyynien pensaikosta pelotimme esiin:

Viiriäinen	2	Phylloscopus sp	10
Harjalintu	1	Pajulintu	5
Orfeuskerttu	1	Rusotasku	2
Samettipääkerttu	10	Punarinta	1
Rusorintakerttu	1	Leppälintu	1

Pikkupensaskerttua ei saatu "varmaksi" nyt eikä myöhemminäkään. Iltapäivällä ajoimme ylös mäntymetsään ja yritimme päästä stajajaan vanhaan maurien vartiotorniin. Ei onnistunut. Köydenpää, jota myöten olisi voinut yrittää kiivetä ikkunaluukusta, roikkui kymmenen metrin korkeudella. Tornin yllä kaarteli 2 käärmekotkaa, niillä oli kai pesä jossakin muurinkolossa. Männikössä oli helvetillisen kuuma. Tyyppilajeja olivat tikli, noin 50 paria ja keltahemppo, noin 25 paria kulkemillamme muutamalla hehtaarilla. Muita lintuja olivat:

Tuulihaukka	3	Samettipääkerttu	15
Punapyy	2	Niittykirvinen	1
Turturikyhky	1	Peippo	5
Pöllö (Asio?)	1	Etelänpuukiipijä	10
Peukaloine	2		

Viimeksimainitut oli helppo tuntea säkeestä "tyy-tii-tiiteroitii". Kaikkiällä roikkui pikkulinnunpönttöjä, joissa oli suojeluun kehoittava ja pistiäisistä varoittava teksti.

Kävimme kylän majatalossa illastamassa normaaliin kello 22:n aikaan. Palatessamme kuulumme niityllä siristelevän ruokosirkkalinnun.

17.04. Aamukahvikeikalla näimme tien vieressä neljä pensas-sirkkua ja ilmeisen iberiantöyhtökiurun. Majakalla oli sumua, tunnin istuminen:

Pikkuliitäjä	12	Stercorarius sp.	1
Keltanokkaliitäjä	2	Riuttatiira	9
Suula	54	Meriharakka	11

Tundrakurmitsa 1 Lyhytvarvaskiuru 15 vain
Niityllä ruokaili kattochaikara, dyneiltä löytyi räkätti ja pensastasku, molemmat retkelle uusia lajeja. Teltalle palatessa pyyhälsi edellämme rantaa pitkin velmunnäköinen paksujalkakurmitsa.
Kello 13 lähdimme taas matkantekoon, paikka ei ollutkaan niin hyvä kuin luulimme. Ehkäpä olisi kannattanut pysyä Tarifassa. Suunta vei nyt 25 kilometrin päässä sijaitsevalle Cadizin lahdelta. Autosta:

Lehmähaikara	21	Kuhankeittäjä	1
Kattohaikara	3	Tuulihaukka	2
Niittysuohaukka	3	Rusotasku	3

Cadizin lahti oli valjastettu suolantuotantoon, kokoomalta riitti kilometritolkulla. Kaupunkiin vievä tie oli niin kapea ja vilkasliikenteinen, että tyydyimme yhteen pysähdykseen:

Silkkihaikara	3	Pikkusirri	10
Tylli	5	Lapinsirri	1
Mustajalkatylli	23	Suosirri	120
Tundrakurmitsa	1	Kuovisirri	30
Punajalkaviklo	48	Avosetti	5
Mustaviklo	2	Pitkäjalka	56
Valkoviklo	1		

Vanha merirosvojen kultakaupunki sijaitsi pitkänpitkän niemien kärjessä ja oli, kuten tavallista, sumun peitossa. Tutustuimme paikkaan sen verran, että löytyi turistitoimisto, joka neuvoi lähimmälle leirintäalueelle. Kävellessä näimme rantamuurin edustalla muutaman riuttatiiran. Ajelimme sitten hiki poskella mahtavaa pääbulevardia pois mokomasta citystä, kurvasimme maksullisen sillan yli pohjoiseen ja saavuimme vartin ajon jälkeen lahden rannalla sijaitsevalle El Pinarin leirintäalueelle. Paikassa oli suihkut (kylmä vesi) ynnä muut ylellisyydet, joten emme antaneet alhaalta altailta kiirivien kahlaajien kutsuhuutojen häiritä siistytymistä. Puiden lomasta näimme 120 punajalkaviklon, 30 pitkäjalan, 16 avosetin ja 15 tundrakurmitsan nousevan usvan sekaan muutolle. Illalla kävelimme pari kilsaa Puerto de Santa Marian kaupunkiin yrittäen kuunnella öisiä ääntelijöitä. Autojen meluun hukkui kuitenkin kaikki kaskaista luukuunnottamatta. Illastimme, katselimme teeveestä futismatsin

Espanja - Romania ja käpsimme takaisin nukkumaan.

18.04. aamupäivällä (olimme jo oppineet, ettei aamulla kannata liikkua, samat linnut näkee päivälläkin) kapusimme kieltotaulut tarkkaan luettuamme alas altaille koko ajan silmänurkasta vahdaten mahdollisesti kohdalle mopoilevia siviilikaartilaisia. Teimme vain noin 200 x 200 metrin lenkin:

Harmaahaikara	1	Karikukko	5
Silkkihaikara	3	Rantasipi	2
Lehmähaikara	2	Punajalkaviklo	20
Kattchaikara	1	Pikkusirri	1
HeinäSORSA	5	Suosirri	20
Tylli	2	Kuovisirri	3
Mustajalkatylli	20	Pitkäjalka	10
Tundrakurmitsa	16		

Käännymme takaisin tielle päin ja kohti rientävä koira sai kehtusaidan ylityksen tapahtumaan todella vauhdikkaasti. Maantien puolella kiskoimme kaikessa rauhassa piikit jalkapohjista ja päätimme jatkaa eteenpäin.

Kylmästi vaan ajoimme maailmankuulun sherrykeskuksen, Jerezin, läpi ja käännymme Guadalquivir-joen suuntaan joh-tavalle tielle. Erään kylän kirkon katolla istui kattohaika-repari pesällään, myös pari haarahaukkaa ja korppi näkyi. Kello 12 saavuimme jokisuussa sijaitsevaan santaiseen San-lucarin pikkukaupunkiin. Rannassa katselimme kaihotun Coto Donanan suuntaan, alueen sydämeen oli linnuntietäkin vielä kymmeniä kilometrejä. Meidän oli sinne päästäksemme kierret-tävä Sevillan kautta melkoinen lenkki. Myös Sanlucarissa oli suola-altaita, käytiin kurkistamassa laidalta ja tarkkail-tiin tovi jokirannassakin:

Silkkihaikara	2	Mustaviklo	12
Kääpiökotka	1	Valkoviklo	14
Haarahaukka	38	Pulmussirri	2
Tuulihaukka	1	Suosirri	200
Meriharakka	10	Avosetti	25
Mustajalkatylli	2	Pitkäjalka	12
Pikkukuovi	1	Fikkulokki	5
Tundrakurmitsa	2	Naurulokki	30
Punajalkaviklo	42	Pikkutiira	3

Riuttatiira	1	Korppi	2
		ja paljon pikkulintuja	

Altalla seurailimme läheltä merkillisen näköistä loppia. Tihrutuamme pitkään ja vertailtuamme sitä nauru- ja pikku-lokkiin sekä kirjan kuviin, tuntomerkit sopivat bonaparten-lokkiin, Larus philadelphia. Laji on amerikkalainen, aika kevätpuolta ja seutu outoa, mutta kuitenkin. Toinen mukava laji oli kaitanokkalockki. 2 ad lintua lensi jokea seuraten etelään aivan vierestä.

Päätimme juhlan kunniaksi lounastaa oikein tasoravintolassa. Ruokahalua kiihotti pari ikkunasta näkyvää kaartelevaa kat-tohaikaraa. Oli päivän kuumin aika ja haaskat arvatenkin makeimmillaan.

Myöhään iltapäivällä ajelimme ulos kaupungista, viiniköy-nöstä ja kyhmyräistä oliivipuuta kasvavaa peltomaisemaa poh-joiseen kohti Sevillaa.

Lehmähaikara	14	Pitkäjalka	30
Kattohaikara	pesällä	Suokukko	10
Haarahaukka	3	Korppi	1
Liro	1	Lyhytvarvaskiuru	2
Mustaviklo	1	Iberiantöyhtökiuru	2

Kolmasti pysähdyimme. Kerran näkyi laidunniityllä 140 kah-laajapääsäkyä, kerran pienen kylän likolammikolla 3 valko-poskitiiraa ja kerran Lebrijan kaupungin korkeassa kirkon-tornissa 40 pikkutuulihaukkaa vierä vieressä istuksimassa ja lentelemässä. Illansuussa saavuimme leirintäalueelle Se-villan eteläpuolella. Täällä oli tungosta. Kaupungissa ni-mittäin oli viikon kestävä huhtikuun karnevaali ja hulinaa sitä myöten. Päätimme pitää huomenissa rokulipäivän ja osallistua juhlahumuihin. Isännän ystävällisellä opastuk-sella laadimme ohjelmaa huutokaupan lomassa. Härkätaisteluun ainakin, makso mitä makso.

19.04. lauantai-aamuna sitten suoriuduimme pikaisesti mat-kaan kohti Sevillaa. Pari kilometriä jo täyttä kaupunkia sisääntulobulevardia päästeltymme aloimme tähyillä parkki-paikkaa. Ei missään. Rammat pysäköinninvartijat eivät olisi hyvästäkään maksusta ottaneet autoamme vastuulleen vaikka paikka olisi löytynytkin. Tuumasivat, että varkaat kuiten-kin rullaavat kamaa pullistelevan kärrymme. Emme lannistu-neet. Melko vaivattomasti löytyi härkätaistelulippujen myyntipaikka ja Olli meni jonoon. Seisoskeltaessa selvisi

että tämän päivän liput oli myyty loppuun jo eilen. Nyt myytiin huomisia. Ollipa ei antanut periksi vaan väkäksi sianespanjallaan niin kauan, että virkailija tuskastui ja pojasta eroon päästäkseen tuikkasi tiskiinkin kolme lippua kuumalle puolelle kahmien pesetat laatikkoon. Tyytyväisinä jatkoimme parkkipaikan etsiskelyä. Taistelun alkuun oli vielä tunteja. Pujottelimme kaksi tuntia Andalusian miljoo-naisen pääkaupungin mitä ihmeellisimpiin suuntiin vieviä kujasia kunnes löysimme keskusta parkkitalon. Epäily mielessä jätimme vehkeemme sinne, paikalla kun ei nyt eikä pa-rin kontrollikäynnin aikanakaan näkynyt merkkiä vartijois-ta. Tungeksimme ihmisvilinässä. Ostimme eräästä puodista arvollemme sopivat mustat caballerohatut ja nautiskelimme vapaapäivästä. Sevillassa on suurenpuoleinen goottilainen katedraali. Sen korkeaan kellotorniin piti ehdottomasti ka-vuta. Ylhäältä oli mainiot näkyvät kaupurgista ja sen ympä-rillä liitelevistä pikkutuulihaukoista. Pikkutuulihaukkoja oli useita kymmeniä. Vaaleita ja tavallisia tervapääskyjä oli pitkin kaupunkia tuhansittain. Viideksi menimme härkä-taisteluareenalle ja katselimme Hemingwayn kirjojen ja yleis-ön joukossa kiertäneen sangrialeilin antamalla asiantunte-muksella seitsemän urhean härän taistelut peikureita mata-doreja vastaan. Tunnelma oli korkealla ja pasodoble raikui. Muutamasta sadasta lopuksi matadorien silmilie paiskotusta istuintuunnysta päätellen yleisö oli härkien puolella. Ilta painoi jo päälle kun kävelimme parkkitalolle ja totesimme kaiken olevan okei. Huelvaan johtavan tien alkupäässä oli mitä melkoisin ruuhka ja pampunheilutus käynnissä, mutta sel-visimme sentään ehjin nahoin kaupungista ulos. Ajoimme 50 kilometriä pimeässä Portugalin rajan suuntaan, otimme La Palmassa jyrkän vasemman ja leiriydymme pienen sivutien haaraan poppelimetsikköön.

20.04. heräsimme harjalintujen puputukseen. Aurinko pais-toi, keltahempot visersivät ja käki kukkui. Läheiseltä hiek-kakuopalta kuului mehiläissyöjien miellyttävän pehmeää ään-telyä. Pieni kierros:

Haarahaukka	3	Mehiläissyöjä	10
Käki	2	Talitiainen	2
Harjalintu	3	Kirjcsieppo	1
Kangaskiuru	3	Peippo	3
Käenpiika	2	Tikli	15

Keltahemppo 25

Varttia vaille kymmenen mentiin taas. Maasto oli tasaista ja kuivahkoa, laajempiakin istutusmetsiä riitti pitkin tienvarsia. Auton ikkunasta nähtiin ja kuultiin muun muassa 2 mehiläissyöjää, kangaskiuru ja siniharakka. Komea tien yllä kaarteleva isohaarahaukka aiheutti jo pysähdyksenkin. Kolmen vartin kuluttua olimme marisman laidassa El Rocion pikkukaupungissa. Poikkesimme kauppaan ostamaan kolmen päi-vän eväät, luonnonsuojelualueella kun ei ole kauppoja. He-tti kaupungin laidasta levisi laaja, aukea marisma, jonka yllä kirmasi lintuja kasapäin. Pysähdyimme muutaman sadan metrin päässä virtaavan joen sillalle. Uutta lajia alkoi tulla tiheään tahtiin ja hymyt senkuin levisivät:

Ruskohaikara	3	Tuulihaukka	1
Silkkihaikara	5	Kääpiöhuitti	1
Rääkkähaikara	2	Liejukana	5
Lehmähaikara	11	Suokukko	20
Kattohaikara	2	Pitkäjalka	10
Tavi	1	Valkoposkitiira	30
Punapäänarsku	13	Kahlaajapääsky	3
Punasotka	3	Harjalintu	3
Haarahaukka	23	Rastaskerttunen	1

Emme malttaneet seistä montaa minuuttia, oli kiire Coto Donanaan. Ticllä käveli vastaan englantilainen ornitologi, joka oli lupalapun puuttuessa käännytetty takaisin luon-nonsuojelualueen portilta. Lupalappuja sai vain Sevillasta. No, onneksi meillä oli ollut pumaskat kunnossa jo talvesta asti. Karautimme portista sisään ja olimme unelmiamme ihme-maassa. Ihmema tosin näytti kovin kuivalta ja pensaikkoi-selta muutaman kilometrin matkan, mutta edessä häämötti marisman laita ja Coto Donanan biologinen asema. Tievarres-sa pyrähteli outo tasku, sillä oli täysin musta pyrstö. Avauslaji oli aavikkotasku. Kurvasimme sitten lehmiä ja kalkkunoita väistellen entisen kuninkaiden metsästyspalat-sin pihaan ja pienen alkukankeuden jälkeen meille osoi-tettiin tilaamamme huoneet. Palatsi oli neljän muotoinen, kalkittu ja kaksikerroksinen. Ympäriellä oli muutama ulko-rakennus, pihalla kasvoi pensaita ja korkeita eukalyptus-puita. Uudempi, tutkimuskäytössä oleva rakennus oli kais-likkoisen lammen rannassa. Vieressä oli pari pienempää lam-

pea ja niiden takaa itäänpäin alkoi kymmenien kilometrien mittainen ruohikkoinen marisma, joka talvisin tulvi ja kesäisin kuivui halkeilevaksi savikkoniityksi. Ojia risteili siellä täällä ja jossain kymmenien kilometrien päässä marisman keskellä virtasi Guadalquivir. Selän takana lännessä ja pohjoisessa levisi kuiva pensaikkoinen kangas, jolla kasvoi hajallaan mäntymetsiköitä ja korkkitammiryhmiä, joista jotkut ulottuivat aivan marisman laitaan. Etelässä näkyi mahtava rantadyynivalli, jonka juuressa läikkyi niinikään muutama lammikko.

Totesimme pian, että alueeseen tutustuminen oli jätetty kokonaan kävijöiden omatcimisuu den varaan. Jeeppiä ja traktoria kuljettajineen sai vuokrata korkeahkoon hintaan. Me katsoimme siis parhaaksi vaihtoehdoksi kävelyn lentohiekkaisia polkuja pitkin. Poluilta poikkeaminen oli kiellettyä. Espanjantaitoinen talonmies ehdotti tutustumista pihapiiriin ja kilometrin päässä olevaan haikarakoloniaan. Niin teimmekin. Kolonin muodosti neljä pesiä pullollaan olevaa korkkitammaa. Arvio asukkaiden määrästä:

Harmaahaikara	120	Kattchaikara	6
Silkkihaikara	60	Kapustahaikara	400
Lehmähaikara	45		

Järjestys latvasta alaspäin oli suunnilleen katto-, harmaa-, kapusta-, silkki- ja lehmähaikara. Tilasta tuntui olevan tiukkaa; ainakin yksi roikkui varpaistaan pää alaspäin. Ruohikosta pisti esiin sieltä täältä ruskohaikaran käärmekeula. Tiheyttä kuvannee 11 kaulaa 90 asteen sektorissa 500 metrin sisällä putkella katsottaessa.

Vesilintuja lenteli pikku parvissa; heinä-, harmaa- ja lapa-sorsia, punapäänarskuja ja punasotkia. Palatsin piha oli paras petopaikka, joskin varsinkin haarahaukkoja näkyi istumassa puissa muuallakin:

Hanhikorpoikotka	2	Isohaarahaukka	4
Keisarikotka	1	Niittysuohaukka	1
Kääpiökotka	2	Ruskosuohaukka	2
Haarahaukka	40		

Tievarresta lähti punapyypari ja kääpiöhuittien rutinaa kuului aivan mitättömästä kosteasta pihapainanteestakin. Valkoposkitiiraja lekutteli lähistöllä noin 50 ja myös kahlaajia näkyi:

Töyhtöhyppä	20	Punajalkaviklo	10
Isokuovi	1	Mustaviklo	3
Pikkukuovi	127	Suokukko	7
Mustapyrstökuiri	120	Pitkäjalka	12
Liro	1	Kahlaajapääskey	13
Rantasipi	2		

Harakoita oli viitisenkymmentä ja niiden loisia, äänekkäitä harakkakäkiä, näimme 6. Lammikoilla näkyi uivan 15 liejukaanaa ja 10 nokikanaa. Reunamilla raksutteli 2 rastaskerttusta.

Muita lintuja:

Naakka	20	Ruokokerttunen	1
Korppi	1	Hippolais sp.	1
Talitiainen	2	Mustapääkerttu	10
Sinitiaainen	2	Fensaskerttu	2
Laulurastas	1	Samettipääkerttu	5
Mustarastas	1	Lehtokerttu	1
Etelänsatakieli	2	Metsäkirvinen	4
Silkkikerttunen	2		

ja tietenkin pääskyjä, mustapäätaskuja, harmaasirkkuja ja mustakottaraisia. Illalla pistelimme emännän purkeistamme lämmittämiä papuja ja totesimme olevamme lähes ainoat vieraat. Paikalla oli lisäksi pari kasvi- ja kalamiestä, muttei yhtään oikeaa ornitologia. Leväperäistä meininkiä näin hienossa paikassa. Suihkuun ja nukkumaan.

21.04. maanantaina nousimme aikaisin ylös. Turha vaiva. Aamusumua oli täälläkin. Tutkimusrakennuksen yläkertaan oli sisustettu mesenaatteja varten luksusluokan tarkkailuhuone. Avattava aurinkolasi, josta näki laajalti lammelle ja marismalle, seinät marmoria, lattia parkettia. Huonekaluissa kiilasi metalli ja nojatuolit olivat nahkaa. Kelpasi siinä istuskella hikisissä ruojuissaan. Päivemmällä teimme helteisen kävelyretken kuuden kilometrin päähän sisemmän suojelualan rajalle. Illansuussa käväisimme autolla dyynien juuressa sijaitsevalla Santa Olallan lammella. Havaintoja kertyi varsin mukavasti ilman opastustakin hapuillen:

Pikku-uikku	2	Silkkihaikara	28
Harmaahaikara	120	Lehmähaikara	5
Ruskohaikara	16	Yöhaikara	1

Kattohaikara	6	Pitkäjalka	20
Kapustahaikara	400	Paksujalkakurmitsa	2
Heinäisorsa	100	Kahlaajapääsäsky	150
Marmorisorsa	2	Mustatiira	12
Harmaasorsa	5	Valkoposkitiira	80
Lapasorsa	1	Sepelkyyhky	100
Punapäänarsku	25	Turturikyyhky	7
Lapasotka	1	Harakkakäki	2
Punasotka	40	Tornipöllö	1
Ruostesorsa	1	Minervanpöllö	1
Merihanhi	16	Mehiläissyöjä	20
Munkkikorppikotka	2	Harjalintu	6
Keisarikotka	4	Vihertikka	1
Hiirihaukka	1	Lyhytvarvaskiuru	13
Isohaarahaukka	9	Töyhtökiuru	1
Haarahaukka	60	Törmäpääsäsky	3
Ruskosuohaukka	3	Naakka	20
Käärme kotka	2	Harakka	50
Tuulihaukka	3	Talitiainen	2
Punapyy	14	Sinitiaainen	2
Kääpiöhuitti	10	Mustarastas	5
Sulattaanikana	2	Mustapäätasku	15
Liejukana	10	Pensastasku	1
Nokikana	15	Etelänsatakieli	7
Kruununokikana	1	Silkkikerttunen	5
Töyhtöhyppä	40	Tamariskikerttunen	2
Karikukko	3	Rastaskerttunen	3
Taivaanvuohi	3	Lehtokerttu	1
Isokuovi	3	Pensaskerttu	2
Pikkukuovi	6	Samettipääkerttu	2
Mustapyrstökuiri	122	Ruskokerttu	1
Metsäviklo	2	Macchiakerttu	3
Punajalkaviklo	10	Pajulintu	1
Mustaviklo	6	Keltävästäräkki	1
Valkoviklo	1	Lapinharakka	2
Suokukko	125	Harmaasirkku	2 ym.

Luvut voi useimpien osalta lisätä edellisenä päivänä nähtyihin. Retken ainoa yöhaikara lähti aamulla korkkitammista.

Emme jaksaneet seurata haikaroiden iltalentoa ja siksi niin tästä kuin räähkähaikarastakin tuli niukasti havaintoja. Marmorisorsapari löytyi Santa Olallán lammilta samoin kuin todellinen rariteetti, lapasotka. Lajin lähimmät talvialueetkin ovat Ranskassa. Euroopan uhanalaisten listalle pääseitä muhkeita immatuuri munkkikorppikotkia saimme tarkkailla pitkään alueen rajalla. Hetkistä myöhemmin kuului taivaalta kumea haukkuva "kou-kou-kou". Kaksi vanhaa keisarikotkaa kaarteli yllämme. Sulattaanikanat olivat jäädä kokonaan määrittämättä. Olli oli jo edellisenä päivänä ihmetelty liejukanan punaisia jalkoja ja luksuskopissa istuessamme viittasi rantapenkalla kävelevään "lehmänkokoiseen liejukanaan". Sulattaanikanahan se oli. Kruununokikanan huhuilua kuului niinikään aamulla lammikolta. Yksi tuli senverran näkyviin, että totesimme otsan punaiset täplät. Tornipöllö metelöi iltahuutokauden aikana pihapuissa korviavihlovasti.

Coto Donananan linnustoon kunnan tuntuman saadakseen pitäisi paikalla oleskella vähintään vuosi. Meidän retkeilyimme jäi pakostakin hätäiseksi koukkimiseksi. Kaikkiin lintuihin ei millään ehtinyt kiinnittää riittävästi huomiota.

Alueen eläimistökin muuten on varsin mielenkiintoinen. Villisiat säikyttivät vähän väliä karkaamalla jostain pensaasta eteen. Saksanhirven sukuisia sarvipäitä laidunsi muutaman kymmenen laumoissa marisman reunalla ja joskus tallusti vastaan kilpikonna. Kuuluisan pantteri-ilveksen näkeminen olisikin sitten jo vaatinut öistä kämmintää pensaissa.

22.04. tiistaiamun vietimme taas tutkimusrakennuksen lasin takana. Ohi lensi muun muassa kaunis pikkuhaikara. Päivemmällä maleksimme kolonialle ja takaisin jo ennestään tuttuja lajeja katsellen. Tilanne oli päästä pahasti pysähdyksiin kunnes aseman pihalle ilmaantui ensimmäinen havaittu vieras kiikarimies. Mies osoittautui ranskalaiseksi Hubert Kowalskiksi, vanhaksi ammattiornitologiksi. Kowalski ryhtyi mielellään puheisiin kanssamme ja oli heti hukkua kysymystulvaan: miksei sitä ja sitä lajia näy, missähän ne ja ne mahtavat piileskellä jne. Kowalski ehdotti ajelua ympäristössä ja niinpä tuotapikaa painelimme pikkufiilullamme pitkin lentohiekkaisia ja rapaisia traktoriuria. Vain kahdesti jouduimme nostamaan autoa, mikä

sekin oli kuskin kokemattomuutta. Kowalski oli toiminut asemalla havainnoitsijana vuosikautia ja oli oleillut Camarguellakin kerrassaan 13 vuotta. Me tuijotimme silmät ihailusta tapillaan miestä, jolle kaikki portit olivat auki. Illansuussa teimme kävelylenkin marismalle ja Hubert-sedän tarkka silmä poimi silkkihaikaraparvesta esihistoriallisen näköisen mustaiibiksen ihailtavaksemme. Yritimme myös etsiskellä ruosteniskakehrääjiä vakiopaikasta, mutta laji ei ollut ilmeisesti vielä palannut muutolta. Aseman pihassa kasvoi korkea palmu, jossa tornipöllö kuulemma vietti päivänsä. Raaputimme kylkeä, tiirasimme ylöspäin ja sieltähän herttaässämäinen pärstä kurkisti vastaan. Illalla teimme vielä keikan läheiseen metsikköön ja takaisin. Toisin kuin muualla retken varrella täällä oli öistä ääntelijää runsaasti. Kuulimme muun muassa kahden pikkuhaikaran korinaa lammikon reunasta. Päivän mainittavimpia havaintoja pötkössä:

Pikku-uikku	4	Sulttaanikana	1
Silkkihaikara, melanist.		Kruununokikana	1
Pikkuhaikara	3	Mustapyrstökuiri	80
Mustaiibis	1	Kalatiira	1
Harmaasorsa	10	Turturikyhyky	2
Ruostesorsa	2	Harakkakäki	3
Keisarikotka	1	Tornipöllö	1
Kääpiökotka	1	Vihertikka	1
Isohaarahaukka	10	Lyhytvarvaskiuru	15
Käärmeökotka	5	Törmäpääsky	3
Nuolihaukka	1	Kuhankeittäjä	2
Tuulihaukka	5	Siniharakka	2
Punapyy	20		

23.04. kokoontuimme aamulenkkiä jälkeen kartta mukana Kowalskin huoneen informaatiotilaisuuteen. Saimme tukun hyviä vihjeitä jäljellä olevan reitin varrelta. Muun muassa flamingo ja ehkä valkopääsorsakin löytyisivät hyvällä onnella. Kello 10.30 lähdimme paluumatkalle Sevillan suuntaan. Piti ehtiä pankkiin valuutanvaihtoon ennen sulkemisaikaa. El Rocion sillalla pysähdyimme vielä toviksi:

Pikku-uikku	4	Kattohaikara	2
Ruskohaikara	11	Punapäänarsku	6
Rääkkähaikara	5	Isohaarahaukka	3
Lehmähaikara	14	Haarahaukka	20

Kääpiöhuitti	4	Pitkäjalka	10
Liejukana	15	Valkoposkitiira	40
Mehiläissyöjä	11	Pikkuvarpunen	4

Matkan varrella pysähdyimme Almonten kylän lähellä siniharakayhdyskunnassa. Paikalla oli 15 kiinalaisen näköistä sähköpyrstöä. Erään joen yllä voimajohtolla istui harvinaiseksi ammuttu sininärhi. Muita:

Tuulihaukka	3	Turturikyhyky	2
Isohaarahaukka	2	Kuhankeittäjä	1
Haarahaukka	27	Harjalintu	6
Ruskosuohaukka	2	Kangaskiuru	2
Niittysuohaukka	1	Lyhytvarvaskiuru	25
Punapyy	2	Töyhtötiainen	2

Sevillassa hoitelimme rahahommat ja jatkoimme viljelysmaisemien halki idässä hämmöttävää vuoristoa kohti. Ajankuluksi laskimme langoilta ja pylviltä 11 punapälepinkäistä ja 50 harmaasirkkua. Estepan kylän kirkontornissa kiiyasi 20 pikkutuulihaukkaa.

Illansuussa saavuimme pienelle Atalaya-järvelle. Putki pystyyn ja sieltä peräkulmasta löytyikin kaksi paria valkopääsorsia. Edellisellä viikolla niitä oli ollut peräti 20. Laji on taantumassa Espanjassa ja lienee hävinnyt Cotoilta jo täysin. Muita:

Silkkuiukku	10	Punasotka	10
Pikku-uikku	3	Liejukana	10
Punapäänarsku	2	Rastaskerttunen	2

Illaksi etsiydyimme läheiseen Puente Genilin kaupunkiin, jossa yövyimme majatalossa. Tapoihin kuuluvien iltapaseon ja kahden tunnin huutokaupan jälkeen menimme nukkumaan jo lähes Euroopan onnellisimpina ornitologeina.

24.04. lähdimme hakemaan etelästä toista valkopääsorsajärveä. Sahailimme ristiin rastiin mäkimaisemia, mutta prunnia ei vain löytynyt. No, lintu oli jo nähty, siis eteenpäin.

Viljelysaukeat alkoivat vaihtua vuoriston jalkakukkuloiksi ja saavuimme Fuente de Piedran kaupungin vieressä lepävälle suolajärvelle. Keskellä muutoin autiota järveä hohti jo kaukaa ruusunpunainen parvi. 42 kappaletta oikeita luonnonvaraisia eurooppalaisia flamingoja seisoi matalassa vedessä, faan sentään. Laatusanoja ei juuri säästely. Flamingot kävivät välillä esittelykierroksella ilmassa ja laskeutuivat sitten taas.

Flamingot kuulemma voivat joskus pesiäkin paikalla. Useimpina kesinä järvi kuitenkin kuivuu kokonaan. Edessä hämärtyvä sadetaivas ei juuri häirinnyt tunnelmaa alkaessamme nousta Rondan vuoristoon johtavaa serpentiiniä. silloin tällöin ropsi vettä ja raikkaan ilman seasta helähti tuon tuosta etelänsatakielen ja silkkikerttusen laulu purvarsista. Yhdessä jokirotkossa lenteli kymmenkunta kalliopääskyä. Myös sinirastas ja muutama vuorivästäräkki nähtiin ikkunan läpi. Sateinen sää varmaan hiukan pidätteli petoja:

Hanhikorppikotka	3	Töyhtökiuru	57
Niittysuohaukka	3	Harjalintu	6
Tuulihaukka	5	Rusotasku	1
Punapyy	2	Lapinharakka	1
Mustajalkatylli	2	Pensassirkku	2
Kalliokyyhky	35		

Kolmen aikoihin olimme perillä vuoren huipulla sijaitsevassa Rondassa. Kaupunki oli aikoinaan luoksepääsemättömän sijaintinsa ansiosta maurien viimeinen tukikohta Espanjassa. Keskeltä kaupungin halkaisee 150 metrin syvän rotkon pohjalla virtaava joki, jota me tietysti siirryimme sillalle ihmettelemään. Kaukoputki suunnattiin suoraan kohti Kiinaa. Rotkon pohjalla pomppi vuorivästäräkkejä, rantasipi ja peukaloinen. Pitkin seinämää lentää lerputteli kimeä-äänisiä alppivariksia. Arvioimme määräksi noin 150. Osa ruokki keltanokkaisia lentopokasiana.

Heittäydymme vallan turisteiksi. Ihailimme maisemia, teimme ostoksia ja ensimmäisen kerran oli meillä nyt aikaa kirjoittaa postikorttejakin. Majatalon löydyttyä ennätimme vielä paikalliseen tapaan kuppilaan ihmettelemään maailman menoa anislasin nenän alla.

25.04. perjantaina nousimme aikaisin ylös ja lähdimme maksettuaamme taipaleelle. Edessä oli viimeinen retkipäivä ja pitkät mutkaiset vuoristotiet. Sää oli kirkas ja raikas. Korkeimmilla huipuilla näkyi luntakin. Silloin tällöin pysähdyimme tutkimaan lupaavan näköisiä paikkoja. Matkan varren korkeimmalla osuudella kapusimme vielä ylöspäin kieltotaulujen taa pikku tutkimusretkelle. Tapasimme sini- ja kivikkorastaita, mustataskuja ja parikymmentä nenä-äänistä kalliiovarpusta. Alppiter-
vapääsky jäi kovasta tähyilystä huolimatta väliin. Sen sijaan

erään rotkon yllä ahdisteli 2 vuorikotkaa hädissään sinne tänne poukkoilevaa alppivarisparvea. Kauniin harmaa-oranssi-pukuksia vuorisirkkujakin nähtiin muutama.

Vuorikotka	2	Kivikkorastas	2
Tuulihaukka	10	Rusotasku	11
Punapyy	3	Mustatasku	8
Kalliokyyhky	15	Mustapäätasku	20
Sepelkyyhky	2	Vuorisirkku	9
Harjalintu	3	Etelänsatakieli	10
Töyhtökiuru	26	Silkkikerttunen	4
Kangaskiuru	3	Mustapääkerttu	2
Kalliopääsky	10	Samettipääkerttu	5
Pikkukäpylintu	1	Rusorintakerttu	1
Harmaasirkku	20	Macchiakerttu	3
Korppi	1	Punapäälepinkäinen	5
Naakka	40	Mustakottarainen	100
Alppivaris	130	Keltahemppo	30
Peukaloinen	15	Kalliiovarpunen	30
Sinirastas	4		

Viidenkymmenen kilometrin kieli keskellä suuta tyyräämisen jälkeen alkoi laskeutuminen kohti rannikkoa. Yhdentoista aikaan oltiin alhaalla appelsiininkukan tuoksuisessa Coinin laaksossa. Jokivarren sillan liepeillä lenteli 2 ruostepääskyä ja puhelintylyään päässä istui pikkutuulihaukka. Nousimme vielä ylös Mijasien vuorelle ja sitten levisikin edessämme tunkkaisen näköinen Välimeren rantamaisema. Ajoimme Fuengirolaan ja veimme auton vuokraamon sikäläiselle edustajalle. Mies ei piitannut muutamista ylimääräisistä naarmuista sen paremmin kuin konepellin alta pursuavasta hiekastakaan. Löipä vielä jäljelle jääneen osan takuurahasta kouramme ja toivotti hyvää jatkoa. Nousimme bussiin ja ajoimme viereiseen Torremolinosiin, jossa hotelli ja puolihoito odottivat. Ilta ja seuraava päivä kuluivat turistelle tutuissa puuhissa. Sunnuntaiamuna nousimme Malagan kentällä koneeseen ja lähdimme kotiin.

Reissulla kului rahaa vähän toista tonnia nokkaa kohti. Selvisimme siis varsin halvalla 1500:sta kilometristä. Onnistumiseen vaikutti näin jälkikäteen ajatellen ehkä eniten huolellinen valmistautuminen ja kiireetön meno.

Linnustollisesti tämä pikkudiktatuuri on kyllä yleensä ottaen kuivempi maa kuin Suomi. Johtui vain hyvästä reitinvalinnasta, että saalimme oli näinkin monipuolinen, yhteensä 180 lajia. Ornitologia on Suomeen verrattuna lapsenkengissä. Laaja kenttäharrastajajoukko puuttuu kokonaan ja ainakin vielä muutama vuosi sitten alueen linnuston tutkimus oli lähes kokonaan englantilaisten varassa. Tavallisen espanjalaisen mielestä paras lintu on paistettu lintu.

I A J I L U E T T E L O

ja joitain huomioita

- 1 Silkkiuikku (*Podiceps cristatus*). Ei esiinny merenrannoilla. Vain 1 havainto.
- 2 Pikku-uikku (*P. ruficollis*). Yleisin uikku. Tasaisesti määrillä paikoilla, joskaan montaa sellaista ei ehditty tarkasti koluta.
- 3 Pikkuliitäjä (*Puffinus puffinus*). Pesii lähinnä Marokossa ja Baleaareilla. Trafalgarissa nähdyt olivat matkalla pohjoiseen. Tarkka putkivahti antaisi huhtikuussa varmaan päivittäin muutaman kymmenen.
- 4 Keltanokkaliitäjä (*Calonectris diomedea*). Ilmeisin määrätyks kahdelle nähdylle isolle liitäjälle. Pesii pitkin rannikkoa.
- 5 Suula (*Sula bassana*). Oikeastaan yllättävän monta. Nuorten pääosan pitäisi pysytellä yli vuoden talvialueellaan ja vanhojen istua jo pesissään. Silti selvää muuttoa. 8 ad., loput immatuureja ja nuoria.
- 6 Harmaahaikara (*Ardea cinerea*). Cadizissa nähty edustanee normaalia esiintymistä. Harvoista kolonioista suurin on juuri Cotolla. Talvisin runsaampi.
- 7 Ruskohaikara (*A. purpurea*). Olinpaikat erosivat muiden haikaroiden vastaavista. Lennossa korkeintaan pari yhtäaikaa, useimmiten vain kaulana ruohikossa. Nähtiin vain Cotolla, jossa yleinen.
- 8 Silkkihaikara (*Egretta garzetta*). Muutaman päivän tutustumisen jälkeen erottaminen lehmähaikarasta on betonissa. Lennossa lehmähaikaraa sirompi, ohutkaulaisempi ja kulmi-kaspiirteisempi. Yleensä myös pienemmissä parvissa ja mieluiten veden ääressä. Mustien jalkojen keitaiset varpaat hyvä kaus näkyvä lentotuntomerkki.

- 9 Rääkkähaikara (*Ardeola ralloides*). Pieni, ruskea kyssäniska, joka osui tielle vain kahdesti. Liikkui varmaan eri aikaan kuin me.
- 10 Lehmähaikara (*A. ibis*). Kattohaikaran ohella ainoa kulttuurihaikara. Ilta- ja aamulennot kuuluivat muutamaan mai-semaan kuin lokkien iltaliikkeet Turussa. Lennossa ei niin puhtaanvalkea kuin silkkihaikara. Linnulla on myös jykävampi olemus ja pyöreämmäntapaiset siivet. Viihtyi niityillä lehmien seurassa. Lounais-Espanja on toistaiseksi ainut Euroopan pesimäalue, mutta laji on leviämässä.
- 11 Yöhaikara (*Nycticorax nycticorax*). Marisman laidoilla varsin yleinen, vaikka samaan aikaan satuttiin liikkeelle vain kerran. Erittäin leveäsiipinen. Kaulushaikaran kropa, harmaahaikaran värit.
- 12 Pikkuhaikara (*Ixobrychus minutus*). Piileskelevin haikara. Vain yksi nähtiin: Illalla kuului aseman lähellä ainakin kahdesta suusta kurnuttavaa "oorrk-oorrk-oorrk"-ääntä, joka oli nauhamuistista helppo tuntea.
- 13 Kattohaikara (*Ciconia ciconia*). 125 muuttajaa Tarifassa ja pesiviä pitkin kyliä. Cotolla haikarakolonian kunkku.
- 14 Kapustahaikara (*Platalea leucorodia*). Iso, lumivalkea, suora-kaulainen lusikkanokka. Coton kolonian runsain haikara. Puissa kävi aika röhkkinä ja nokankalistus. Yksi muuttohavainto muualta.
- 15 Mustaibis (*Plegadis falcinellus*). Laji on pesinyt menneinä aikoina Cotolla, mutta sittemmin muuttunut harvinaiseksi vieraaksi. Marismalla näkemämme mutkakaula oli kevään ensimmäinen. Asuu lähinnä Balkanilla.
- 16 Flamingo (*Phoenicopterus ruber*). Retken kohokohtalaji, jota turhaan haimme Cotolta. Erittäin oikutteleva esiintymisessään, väittävät.
- 17 Sinisorsa (*Anas platyrhynchos*). Huhtikuun puolimaissa olivat talvisorsalaumat jo lähteneet kotiin. Ainoa Coton ulkopuolella nähty sorsa.
- 18 Tavi (*A. crecca*). Vain yksi havainto. Ks heinäisorsa.
- 19 Marmorisorsa (*A. angustirostris*). Harvinaisuus. Muuan lajeista, joita erityisesti Espanjan kohdalla epätasällisen kirjallisuuden ansiosta erehtyy pitämään helppona. Tosiasiassa ollut aina hyvin paikoittainen ja viimeisten 20 vuoden ajan tuntemattomasta syyistä jatkuvasti vähentynyt. Maastossa vaikea nähdä pienenkään laineenliplatuksen seasta. Lennossa justinsa Itä-Hämäläisen talkkunavellin väri-nen.
- 20 Harmaasorsa (*A. strepera*). Talvehtijoiden rippeitä.
- 21 Lepasorsa (*A. clypeata*). Samoin.
- 22 Punapäänarsku (*Netta rufina*). Euroopassa hyvin paikoit-

- tainen, Cotolla runsaimpia sorsia. Naaraallakin puolen siiven levyinen valkea siipijuova näkyy "paljaalla silmällä kilometrin päähän".
- 23 Lapasotka (*Aythya marila*). Santa Olallan lampea putkella katsottaessa oli mennä tukkasotkana. Jatkuvasti henkeä hurmiossa haukottaessa ei pysty millään pitämään kaikkien lajien eurooppalaista levinneisyyttä mielessä ja vasta illalla huomasi lajin "fenologisen" arvon. Olisi kyllä vaihtanut sanokaamme vaikkapa ruskosotkaan.
- 24 Punasotka (*A. ferina*). Coton 3. sorsa. Olisikohan muutama talvehtiä jäänyt poikkeuksellisen pitkään vai heittäkö lähtöjärjestys kotimaahan saapumisjärjestyksestä?
- 25 Valkopääsorsa (*Oxyura leucocephala*). Kyllähän niitä valkopääsorsia Espanjassa piisaa tuumimme lähtiessämme, mutta toisin oli käydä. Harvinainen ja vähenevä laji, joka löytyy paremmin Coton ulkopuolelta.
- 26 Merihanhi (*Anser anser*). Talvehtii, joskus pesiikin. Kaksi puolikesyä Coton aseman pihalla ja 16 lentävää marismalla.
- 27 Ruostesorsa (*Tadorna ferruginea*). 2 yksilöä istui marismalla. Kaulavyöt eivät erottuneet väreilyn takia. Ei pesi Espanjassa. Nämä lienevät olleet vuosia sitten vapaaksi päästettyä kantaa.
- 28 Pikkukorppikotka (*Neophron percnopterus*). Runsaslukuisin korppikotka. Onnistuimme jollain ihmeellisellä tavalla välttämään laumat. Yksi ainoa villi ja 2 kahlehdittua Coton pihalla. Muutama yksittäinen ja isompi parvikin jäivät vain todennäköisiksi.
- 29 Hanhikorppikotka (*Gyps fulvus*). Näkyvin korppikotka ja kolmen komeimman petolajin ryhmää. Vanhojen siipikuvion kontrasti näkyi myötäväloissa erittäin kauas. Nuori menisi koska tahansa merikotkana Rauvolassa vähänkin kauempaa huolimattomasti katsoen suuruus kun on niin suhteellista.
- 30 Munkkikorppikotka (*Aegypius monachus*). Jos mahdollista, vielä hanhikorppikotkaakin jyrkempi, kokotumma. Haaskahierarkiassa numero ykkönen. Cotolla vuosittain tavattavat eivät pesi lähistöllä, näkemämmekin olivat immatuureja. Uhanalaisten listalla tai ei, Espanjassa kanta on vahva. Pääjoukon muodostavat Estremadurin alueen 50 paria.
- 31 Keisarikotka (*Aquila heliaca*). Euroopan harvinaisimpia petoja. Espanjassa pesii muutaman parin voimin oma rotu adalberti. Kolme paria asustaa Coton vaikutusalueella. Lentokuvio aikalaila maakotkamainen, mutta pyrstön lyhyemmyden kyllä havaitsi. Liidossa siivet vaakatasossa. Näimme myös yhden kirjavan immatuurin.
- 32 Vuorikotka (*Hieraetus fasciatus*). Näimme kaksi saalista-vuorikotkaa vuoristossa. Talvisin kai näkyvämpi. Enemmän kotkan näköinen kuin pennatus. Siipikuvio riittää diagnoosiin.

- 33 Kääpiökotka (*H. pennatus*). Runsain kotka. Kaikki määritetyt vaalean muodon vanhoja lintuja. Kaukaa voisi sekoittaa pikkukorppikotkaan. "Metsälaji".
- 34 Hiirihaukka (*Buteo buteo*). Muihin petoihin nähden vähälukuinen.
- 35 Isohaarahaukka (*Milvus milvus*). Cotolla pihapiirin leimajajeja. Jos unohdetaan pyrstön huikea lovi, muistuu seuraavaksi mieleen ruskiskoirasmainen siipikuvio. Kauempaa voisi 1/100 teholla mennä pikkuhaarahaukkanä.
- 36 Haarahaukka (*M. migrans*). Yleisin ja nähty peto. Korvaa nähtävästi variksen Espanjassa. Parin päivän jälkeen haarahaukasta heitettiin vain lonkka-arvio huutokaupassa. Vaikkei lovi aina näy lennossa, pyrstön kärjen kulmat erottavat esimerkiksi tummasta ruskosuohaukasta.
- 37 Ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*). Muutama muuttaja Tariffassa ja jokunen Cotolla. Suomen tiheyden mukaan vastavassa paikassa luulisi pesivän ainakin 50 paria.
- 38 Niittysuohaukka (*C. pygargus*). Tiheämmässä ja tasaisemmin kuin kotona suohaukkoja yleensäkin. Suosi erityisesti viljelysmaita. Muiden samannäköisten puutteessa ei määritys vaikeuksia.
- 39 Käärmekotka (*Circaetus gallicus*). Alta täysin vaalea, isopäinen, pöllömainen kotka. Näyttäytyi tasaisesti pitkin matkaa.
- 40 Kalasääski (*Pandion haliaetus*). Yksi läpimuuttaja Tariffassa.
- 41 Nuolihaukka (*Falco subbuteo*). Yksi muutti marismalla.
- 42 Muuttohaukka (*F. peregrinus*). Ainoa varmaksi saatu kitui kahleissa Coton pihassa. Maan kanta lienee jonkin verran meikäläistä vahvempi, ei kuitenkaan ollut ns ohjelmalaji tällä kertaa.
- 43 Pikkutuulihaukka (*F. naumanni*). Korkeiden goottilaistyylisten tornien laji. Tapasimme kolme yhdyskuntaa. Irto lintuja esiintyy myös maaseudulla, mutta ne olivat meille liian vaikeita. Monilta koirailta puuttui kuvissa esitetty siiven etureunan sininen alue.
- 44 Tuulihaukka (*F. tinnunculus*). Paljon yleisempi kuin meillä. Runsain vuoristossa.
- 45 Punapy (Alectoris rufa). Laihakosti edustettujen kanalintujen yleisin. Ääni paljasti lajin, vaikkei lintuja us. näkynytäkään. Useimmiten pareittain. Kuivien maiden laji.
- 46 Viiriäinen (*Coturnix coturnix*). Emme tavanneet yhtään huutelijaa. Trafalgarin dyynien heinikosta pelotimme lentoon pari nyrkin kokoista räpistäjää, jotka olivat kai muuttomatalla Afrikasta.

- 47 Kääpiöhuitti (*Porzana pusilla*). Kosteikoista kuuluva heinätaivimainen narina tunnettiin oitis. Mahdoton sekoittaa pikkuhuittiin. Rutisi yhtä innokkaasti päivin öin. Äänen kantomatka aika lyhyt.
- 48 Liejukana (*Gallinula chloropus*). Keskieurooppalaiseen tapaan näkyvä likolammikoiden lintu. Runsaus ainakin Cotolla nokikanan luokkaa.
- 49 Sulttaanikana (*Porphyrio porphyrio*). Iso, siniselle siftaa-va punakoipinen kana. Cotton aseman lammilla kuului huhuilua aamuisin.
- 50 Nokikana (*Fulica atra*). Cotolla ja Atalaya-järvellä.
- 51 Kruununokikana (*F. cristata*). Vanhat Ibiksen artikkelit panivat odottamaan runsasta esiintymistä. Löytyi Cotolta, mutta määristä nokikanaan verrattuna oli hankala päästä perille. Vain kerran näkyi niin hyvin, että punaiset otsatäplät erottuivat. Vähentynyt ja hiljalleen häviävä laji, jota ei esiinny muualla Euroopassa.
- 52 Meriharakka (*Haematopus ostralegus*). Rannikon talvehtija. Kolme muuttotarvea.
- 53 Pitkäjalka (*Himantopus himantopus*). Suola-aitaiden ja rantalietteidien tyyppilaji.
- 54 Avosetti (*Recurvirostra avosetta*). Edellistä vähälukuisempi ja hieman hiljaisempi. Yhtä helppo tuntea. Kolme muuttotarvea.
- 55 Tylli (*Charadrius hiaticula*). Talvehtii rannikolla. Enin osa mennyt jo.
- 56 Mustajalkatylli (*C. alexandrinus*). Paikkalintu, runsain rannikolla.
- 57 Tundrakurmitsa (*Pluvialis squatarola*). Rannikon talvilintu. Vielä muutama parvi.
- 58 Karikukko (*Arenaria interpres*). Samat sanat.
- 59 Töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*). Talvisin koko maassa. Pesivänä vain Andalusiassa. Cotolla runsas. Munapesäkin osui kohdalle.
- 60 Kuovisirri (*Calidris ferruginea*). Afrikassa talvehtineita kesäpukuaisia läpimuuttajia 33 yksilöä Cadizin suola-aitailla.
- 61 Suosirri (*C. alpina*). Muutama sata talvehtijaa/läpimuuttajaa.
- 62 Lapinsirri (*C. temminckii*). Cadizin aitailla nähty on oikeastaan hyvä havainto, sillä vain lajin reitin länsilaita hipaisee Espanjaa.
- 63 Pikkusirri (*C. minuta*). Sen sijaan talvehtii jo Espanjassa.

- 11 yksilöä Cadizissa.
- 64 Pulmussirri (*C. alba*). 45 + 35 + 2 talvi- tai vaihtopukuista rannikolla.
- 65 Phalaropus sp. 1 Tarifassa. Isovesipääskyn muuttoreitti kulkee lähenpänä kuin pienen. Kaksi kolmesta pukkui mahdollisesti onnensa ohi.
- 66 Punajalkaviklo (*Tringa totanus*). Jokapaikan viklo. Hävisi määrissä pitkäjalalle.
- 67 Mustaviklo (*T. erythropus*). Ks tundrakurmitsa.
- 68 Valkoviklo (*T. nebularia*). Samoin, mutta vähälukuisempi.
- 69 Rantasipi (*T. hypoleucos*). Alle 10. Pesii ja muuttaa läpi.
- 70 Liro (*T. glareola*). Kaksi havaintoa. Muuttajia.
- 71 Metsäviklo (*T. ochropus*). Pari talvehtijaa vihelteli vielä Cotolla. pesintä-, talvehdinta-, läpimuuttolukumääräsuhteista oli lyhyellä otoksella vaikea saada hyvää kuvaa. Kevään kaava helmikuusta toukokuuhun on niin kovin erilainen meikäläiseen verrattuna.
- 72 Suokukko (*Philomachus pugnax*). Sisämaan talvilintu. Cotolla muutama sata.
- 73 Isokuovi (*Numenius arquata*). Muutama viivytelijä nähtiin.
- 74 Pikkukuovi (*N. phaeopus*). Muutto vielä täydessä käynnissä. Esimerkiksi 20.04. muutti marismalla 127 yksilöä pohjoiseen neljässä parvessa iltapäivällä.
- 75 Mustapyrstökuiri (*Limosa limosa*). Cotolla pyöri toistastainen talviparvi.
- 76 Taivaanvuohi (*Capella gallinago*). Muutamia viivytelijöitä Cotolla.
- 77 Paksujalkakurmitsa (*Burhinus oedicnemus*). Ilmeisesti yleinen, mutta tarkkaamattomina sekoitimme äänen varmaan joskus kuoviin. Nähtiin kahdesti.
- 78 Kahlaajapääsky (*Glareola pratincola*). Cotton runsaimpia kahlaajia. Yhdyskuntia myös sisämaan laidunmailla. Pitää kovasta maasta ja lyhyestä ruohosta. Punainen kainalo ei näy kovin kauas ja lajia on jo muutaman kymmenen metrin päästä mahdoton erottaa arosenkustaan. Erittäin meluisa. Tiirainen "kitti-kirrik" soi korvissa vieläkin.
- 79 Stercorarius sp. 1 todennäköinen merikihi muutti luoteeseen Trafalgarin edustalla. Rannikolla ovat kaikki sterco-ot mahdollisia.
- 80 Kaitanokkalokki (*Larus genei*). 2 ad. lintua Sanlucarissa. Harvinaisehko paikkalintu.

- 81 Naurulokki (*L.ridibundus*). Joitakin kymmeniä Algecirassa ja Sanlucarissa. 95% oli nuoria lintuja.
- 82 Pikkulokki (*L.minutus*). Sanlucarissa kalasteli 4 ad. ja 1 juv, jotka olivat talvehtijoita.
- 83 Bonapartenlokki (*L.philadelphia*). Ilmeinen, kunnes toisin osoitetaan. Sanlucarin naurulokkien joukosta laskeutui eteemme suola-altaan vallille aika oudon näköinen veikko. Koko lie ollut nauru- ja pikkulokin väliltä. Noka oli täysin musta ja päässä oli harmaa, hiukan kirjava huppu, jonka raja näytti ulottuvan alemmas kuin naurulokin ja oli ehkä ylenpänä kuin pikkulokin. Vatsapuoli viivahti vaaleanpunaiseen. Alaperä oli hieman tuhuriintunut, ehkä öljyyn. Selkä vaikutti tummemmalta kuin naurulokin ja siivenkärjet olivat kapeammin mustat kuin naurulokin, terävämät kuin pikkulokin. Pyrstö oli valkea, jalat tummat (ei punaiset, kuten kuvien mukaan pitäisi). Lähti pari minuuttia istuttuaan lentoon ja lenteli kevyesti hetkisen lähetyksillä. Ihmettelimme kovasti ja plarasimme kirjoja. Paikalla muistiinmerkityt tuntomerkit sopivat kohtalaisen hyvin bonapartenlokkiin.
- 84 Harmaalokki (*L.argentatus*). Algecirasin satamassa toistataa. Ei muualla.
- 85 *L.marinus* vel *L.fuscus*. Algecirasissa 5 mustaselkää, joihin ei kiinnitetty sen kummempaa huomiota. Molemmat lajit talvehtivat Espanjassa.
- 86 Riuttatiira (*Sterna sandvicensis*). Vain läpimuuttavana. Muutto oli parhaillaan käynnissä. Eniten näkyi Trafalgarissa, noin 20 yksilöä. Talvi- ja kesäpuukuisia.
- 87 Kalatiira (*S.hirundo*). Pesivä muuttolintu. Kauempaa vaikeahko erottaa valkoposkitiirasta, siksi vain yksi määritetty.
- 88 Pikkutiira (*S.albifrons*). Oliko pesijöiden paluu vasta alussa? Vain kahdesti.
- 89 Mustatiira (*Chlidonias niger*) Cotolla 12 yksilöä Santa Olallan lammilla. Joskus havaittuja massamuuttoja ei osunut kohdalle.
- 90 Valkoposkitiira (*C.hybrida*). Nähdyn tiira. Vain sisämaassa ja Coton tyyppilajeja. Kaikkiällä marisman yllä yksittäisiä lihotellen saalistamassa. Maastossa vatsa muita suotiiroja vaaleampi. Kontrastia on kauempaa jopa vaikea huomata.
- 91 *Columba livia*. Aitoja kalliokyyhkyjä jyrkännepaikoissa. Kesykyyhky oli yleinen kaupungeissa, joskaan ei yhtä runsaslukuinen kuin meillä. Lienee suosittu savikiekonkorvike.
- 92 Sepelkyyhky (*C.palumbus*). Ruokailijoita marismalla. Huuhilijoita harvakseltaan.

- 93 Turturikyyhky (*Streptopelia turtur*). Lajin muutto oli vasta alkamassa. Toukokuussa Cotolla voi nähdä sadotain turtureita.
- 94 Harakkakäki (*Clamator glandarius*). Harakoiden loinen Coton korkkitammissa. Melusivat alinomaan "kiiuu-kiiuu-kiiuu" ja harakan ahdistuessa pyrstöpuolelta äänsivät nopeaa, tiiramaista "kitera-kitera-kitera"a. Aika arka.
- 95 Käki (*Cuculus canorus*). Muuttavia käkiä näkyi tievarsien tolilla laulupuita kun oli harvassa. Silti kotoisa kunta liittyi kiinteästi "metsäseudun" aamutunnelmiin.
- 96 Tornipöllö (*Tyto alba*). Yksi sympaattinen pariskunta Coton asemalla.
- 97 *Asio* sp. 1 ilmeinen sarvipöllö näytti takapuolensa Trafalgarissa.
- 98 Minervanpöllö (*Athene noctua*). Ehkä yleisin pöllö. Ainakin havaittiin useasti päivällä ja kerran kuultiin kimitystä yöllä.
- 99 Tervapääsky (*Apus apus*). Ks vaalea tervapääsky.
- 100 Vaalea tervapääsky (*A.pallidus*). Alkuhulskessa oli unohtua koko laji. Tervapääskyjä näkyi kaupungeissa sadotain, Sevillassa tuhansittain. Jos oikein tarkkaan katsoo, voi lintua pitää vähän vaaleanpana noin yleensä, mutta Välimeren piirin ulkopuolella emme menisi määrittämään lajia ilman ilmakivääriä.
- 101 Mehiläissyöjä (*Merops apiaster*). Lennossa kuin tikkanuoli. Ääni paljasti lajin usein ennen silmää. Yleinen tievarsissa. Yksi selvä muuttoparvi.
- 102 Sininäri (*Coracias garrulus*). Suorastaan yllättävän harvassa. Vain yksi havainto. Taitaa olla myös niitä ammuskeltuja lajeja.
- 103 Harjalintu (*Upupa epops*). Tiellä kävelijöistä hyvä kakonen töyhtökiurun jälkeen. Talvehtii joskus. Päämuutto lienee vasta käynnistymässä. Löysää, lyhyttä ja miellyttävää puputusta kuului aamuisin monelta taholta.
- 104 Vihertikka (*Picus viridis*). Rotu sharpei nähtiin muuttamaan otteeseen.
- 105 Käenpiika (*Jynx torquilla*). Kolme kiikittäjää. Muuttajia tai talvehtijoita.
- 106 Lyhytvarvaskiuru (*Calandrella cinerea*). Joitakin satoja muutti tiheissä parvissa rannikolla. Kuivilla mailla paikallisia lauleskelijoita. Lentoääni, jota kuului joka parvesta, varpuseen vivahtava. Maassa kuultu ääni toi mieleen pulmuseen.

- 107 Pikkukiuru (*C.rufescens*). Oikeastaan yhtään viirurintaa ei ehditty katsoa kunnolla maassa, mutta muutamasta pikkuruparvesta kuului pikkukiurun törmäpääskymäistä "rrrrit"-ääntä.
- 108 Arokiuru (*Melanocorypha calandra*). Iso ja helppo tuntea. Kaulan musta kuvio ja valkea siiven takareuna erottuivat selvänä lennossa. Myös ääni tunnusomainen "kiiittraa". Kuivien maiden paikkalintu.
- 109 Kangaskiuru (*Lullula arborea*). Muutama laulaja avoimissa männiköissä.
- 110 Töyhtökiuru (*Galerida cristata*). Yleisin kiuru (kiurua ei muuten nähty kertaakaan). Tasaisin välein kävelemässä ajoradan reunassa.
- 111 Iberiantöyhtökiuru (*G.theklae*). Määrittelysoppaiden väriynnä muut tuntomerkit eivät juuri auttaneet. Yleisyys jäi arvelun varaan. Trafalgarissa pari päivää teltan vieressä laulellut määritettiin makutuomiolla äänestä.
- 112 Haarapääsky (*Hirundo rustica*). Ensimmäisen päivän jälkeen ei pääskyjä juuri katsottu. Andalusian pesijät saapuvat jo helmikuussa.
- 113 Kalliopääsky (*H.rupestris*). Muutamia paikkalintuja Rondan vuoriston jokirotkoissa.
- 114 Ruostepääsky (*H.aurica*). Kolme muuttavaa rannikolla ja pari Coinin laaksossa.
- 115 Törmäpääsky (*Riparia riparia*). Cotolla muutama.
- 116 Räystäöpääsky (*Delichon urbica*). Ehkä yleisin pääsky, etenkin vuoristossa. Hyvillä jyrkänkeillä kymmenittäin.
- 117 Metsäkirvinen (*Anthus trivialis*). Joitakin läpimuuttajia havaittiin.
- 118 Niittykirvinen (*A.pratensis*). Talvivieras. Yksi havainto.
- 119 Nummikirvinen (*A.campestris*). Pesiviä pareja harvakseltaan. Tarifassa useampikin.
- 120 Västaräkki (*Motacilla alba*). Yksi muistiin merkitty. Harvalukuinen paikkalintu.
- 121 Vuorivästaräkki (*M.cinerea*). Vuoriston puroilla muutamia.
- 122 Keltävästaräkki (*M.flava*). Rotu iberiae paikkalintu. Tasaisten harvalukuinen.
- 123 Lapinharakka (*Lanius excubitor*). Sikkäläinen rotu pesi harvinaisehkona.
- 124 Punapäällepinkäinen (*L.senator*). Varsinkin rannikkoseudun tievarren tyyppilaji.

- 125 Ruokosirkkalintu (*Locustella luscinioides*). Yksi siirteli merkeikössä Trafalgarin kylän liepeillä. Yleisesti ottaen kehnoho yölaulajamaa.
- 126 Rytikerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*). Muutama Coton lammilla.
- 127 Rastaskerttunen (*A.arundinaceus*). Ilmeisesti yleisin *acrocephalus*. Muutama lauloi selvässä metsässäkin. Äänessä päivisin.
- 128 Tamariskikerttunen (*A.melanopogon*). Yksi tamariskikerttunen määritettiin Coton lammilla, useampaa epäillään. Muun muassa valkea, tasapäinen silmäkulmanjuova nähtiin.
- 129 Ruokokerttunen (*A.schoenobaenus*). Läpimuuttajia Cotolla.
- 130 Silkkikerttunen (*Cettia cetti*). Lintua ei nähty kertaakaan. Paikallaolon kuuli jo ennen auton oven avaamista. Voimakas sointuva laulu "tsivii tsivii tsiviiviiviioioioioioi" eri muunnelmin suorastaan pursui silmille monin paikoin lähipensaistosta. Mielipaikkoja purovarret.
- 131 Macchiakerttu (*Cisticola juncidis*). Ajettaessa viljelysmaiden halki kuului avonaisesta sivuikkunasta muutaman sadan metrin välein toistettu sirahtava ja korkea "tsrip-tsrip-...". Muuan tyyppilajeista. Pahuksen pieni pyöreäsiipinen ja -pyrstöinen lintu, joka ei alkumatkan jälkeen juuri kommenttia aiheuttanut.
- 132 Hippolais sp. Yksi vilahti korkeassa eukalyptuksessa Coton pihalla.
- 133 Pensaskerttu (*Sylvia communis*). Oli sen verran hankala erottaa pikkupensaskerttusta, että panimme kaikki havainnot isomman tiliin. Muutamia etenkin rannikon pensaisissa. Kertut olivat yleensä hankalasti nähtäviä.
- 134 Lehtokerttu (*S.borin*). Pari havaintoa läpimuuttajista.
- 135 Mustapääkerttu (*S.atricapilla*). Kaupunkisylvia. Runsaasti puistoissa ja pihoilla.
- 136 Orfeuskerttu (*S.hortensis*). Yksi havainto. Ehkäpä muutto oli vielä kesken.
- 137 Samettipääkerttu (*S.melanocephala*). Yleisin sylvia. Paikkalintu. Kaikkialla rantojen ja tievarsien pensakoissa, jopa puhtaassa männikössäkin. Laulunluritus ja maiskuttavaa varoittelua kuului alvariinsa. Muita näkyvämpi.
- 138 Rusorintakerttu (*S.cantillans*). Ainakin pensaskerttun runsausluokkaa. Varsinkin rannikolla. Koiras helppo. Naarasta ei juuri kannattanut yrittää määrittää.
- 139 Ruskokerttu (*S.undata*). Rantapensaikkojen maiskuttajia. Mustanpunainen väritys, pitkä, sojottava pyrstö ja käytäytyminen antoivat ärhäkän vaikutelman. Vähälukuinen tai

- erittäin piilotteleva.
- 140 Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*). Useimmat phylloscopukset, myös mahdollinen vuoriuunilintu, jätettiin määrittämättä. Muutama pajulintu tunnettiin.
- 141 Kirjosieppo (*Muscicapa hypoleuca*). Yksi läpimuuttaja.
- 142 Mustapäätasku (*saxicola torquata*). Tievarren tyyppilajista. Aina näkyvällä paikalla istumassa. Varsinkin rannikkoseudulla runsaasti.
- 143 Pensastasku (*S.rubetra*). Kaksi havaintoa läpimuuttajista.
- 144 Sinirastas (*Monticola solitarius*). Piti oleman kaupunkien kulttuurilintu. Löytyi vasta loppumatkan vuoristosta. Nähtiin ja kuultiin laulua.
- 145 Kivikkorastas (*M.saxatilis*). Rondan vuoriston korkeimmilla tieosuuksilla muutama arka lauleskelija. Kuin kivitaskun säe mustarastaan suusta.
- 146 Kivitasku (*Oenanthe oenanthe*). Muutamia rannikkoseudulla.
- 147 Aavikkotasku (*O.deserti*). Hetken matkaa Coto Donanan portista asemalle päin näkyi tien vieressä tasku, jossa oli jotakin outoa. Muuten kuin rusotaskun mustakurkkuinen muoto, mutta pyrstö täysin musta. Lintu pyrähti pensaikkoon eikä sitä haettaessa enää löytynyt. Laji pesii lähellä Pohjois-Afrikassa. Niinsanottu "varma vilahdusmääritys".
- 148 Rusotasku (*O.hispanica*). Eniten nähty kivitasku. Värimuodoissa riitti alkuun purtavaa. Naaras jotakuinkin hankala erottaa kivitaskusta. Koiras helppo tuntea. Ainakin osan tunti mukavasti punaruskeasta väristä.
- 149 Mustatasku (*O.leucura*). Taskuksi iso, pyrstöpuolta lukuunottamatta täysin musta lintu. Pelottomat 4 koirasta ja 2 naarasta Rondan vuoristossa.
- 150 Leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*). Vain yksi havainto.
- 151 Punarinta (*Erithacus rubecula*). Pari havaintoa.
- 152 Etelänsatakieli (*Luscinia megarhynchos*). Aika yleinen tievarsipöheikköjen raksuttelija. Äänessä etupäässä päivällä. Laulu vahvasti kirjoissa ylimainostettua.
- 153 Mustarastas (*Turdus merula*). Muutama laulaja.
- 154 Räkättirastas (*T.pilaris*). Trafalgarin dyneillä nähty oli talvialueensa eteläisillä ääri-ajoilla.
- 155 T.philomelos/iliacus. Yksi nähtiin takaapäin Cotolla.
- 156 Talitiainen (*Parus major*). Huomattavasti harvemmassa kuin kotimetsissä.

- 157 Sinitiaainen (*P.caeruleus*). Sama pätee sinitinttiin.
- 158 Töyhtötiainen (*P.cristatus*). Almonten siniharakkamännikössä kaksi kirrittäjää.
- 159 Etelänpuukiipijä (*Certhia brachydactyla*). Ainoat havaitut, Trafalgarin 10 yksilöä, edustivat kyllä varsin tiheää keskittymää. Laulu paras tuntomerkki. Kupeiden ruskean määrä maastossa aika harkinnanvarainen.
- 160 Peukaloinen (*Troglodytes troglodytes*). Etenkin vuoristossa runsaslukuisenho.
- 161 Harmaasirkku (*Emberiza calandra*). Peltoseudulla todellinen tyyppilaji. Jalkojen riiputusta ei havaittu.
- 162 Vuorisirkku (*Ercia*). Muutama pari vuoriston metsäisemmillä osuuksilla. Laulu muita sirkkuja hennompaa, joukossa aavistus pajusirkkua. Puvusta tuntee.
- 163 Pensassirkku (*E.cirulus*). Kaksi havaintoa. Laulu keltasirkkun tahtinen, hernekerttumaisen soinniton, yksitoikkoinen "sir-sir-sir-sir-sir.." ilman esimerkiksi keltasirkkun loppunousua.
- 164 Peippo (*Fringilla coelebs*). Vähälukuinen. Laulu kalskahti vierasmaalaiselta.
- 165 Tikli (*Carduelis carduelis*). Metsiköiden yleisimpiä pikkulintuja.
- 166 Viherpeippo (*C.chloris*). Vähälukuisin carduelis. Muutama asutuksen tuntumassa.
- 167 Hemppo (*C.cannabina*). Avomaiden parvilintu. Kolmas carduelis.
- 168 Keltahemppo (*Serinus serinus*). Tiklin ohella metsiköiden valtalaji. Kireä laulunpätke tuli hyvin tutuksi.
- 169 Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*). Yksi sikäläistä kantaa alavuoristossa.
- 170 Pikkuarvunen (*Passer montanus*). Vain neljä määritettyä.
- 171 Varpunen (*P.domesticus*). Yleinen asutuskeskuksissa. Väli-merenvarpusen puuttuminen ihmetytti hiukan. Ystävämme Kowalski kehoitti kuitenkin suhtautumaan varovasti tietoihin sen esiintymisestä Espanjassa. Omia havaintoja hänellä ei ollut lajista lainkaan.
- 172 Kalliovarvunen (*Petronia petronia*). Parissa paikassa Rondan vuoristossa tunnusomaista nenä-äänistä sihahtelua monesta nokasta. Kovin lähelle ei kavuttu. La Palman poppelimetsikön reunassa nähtiin kaksi yksilöä hyvin.
- 173 Mustakottarainen (*Sturnus unicolor*). Asutuskeskusten tyyppilintu. Hyvässä valossa saattoi todeta täplien puuttumisen mustasta kropasta. Paikkalintu, joka täysin korvasi kottaraisen ja herätyskellon. Esimerkiksi Albecira-

sin ensimmäisen yön majapaikan lahojen ikkunaluukkujen takaa kuuluva konsertti alkoi jo hyvissä ajoin ennen auringon nousua.

- 174 Kukankeittäjä (*Oriolus oriolus*). Muutto käynnissä. Lau-
lua Coton pihalla aamulla. Nähtiin myös muutama muutto-
lennossa. Pesii koko Espanjassa.
- 175 Harakka (*Pica pica*). Vain Cotolla nähtiin. Todellinen
vitsaus muulle linnustolle. Toisaalta tarjosivat loi-
simismahdollisuuden harakkakäelle.
- 176 Siniharakka (*Cyanopica cyanus*). Kaksi yksilöä Cotolla
ja kolonia Almonten männikössä. Pieni, hyvin kähmy,
kaunisvärinen lintu, jota ei löydä muualta Euroopasta.
- 177 Alppivaris (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*). Vuoriston kolo-
nialintu.
- 178 Korppi (*Corvus corax*). Näkyvämpi, mutta varmaan vähä-
lukuisempi kuin kotona.
- 179 Nokivaris (*C. corone corone*). Meikäläisiin varismääriin
verrattuna huikean harvinainen. Varmaankin varsin vai-
nottu?
- 180 Naakka (*C. monedula*). Yleisin ja lukuisin varislintu.
Asusti jyrkänkeillä.

Vaikka retken saalis oli erinomainen ja todellisia yllätys-
lajejakin nähtiin, jäi muutama varmana pidetty ja koko jouk-
ko mahdollisia eri syistä näkemättä. Mainittakoon muutamia:
Mustakaulauikku, myrskypääskyt, mustahaikara, ruskosotka,
partakorppikotka, kalliopyy, viiriäispyy (pesiminen Espan-
jassa kuulemma vain huulijuttua), trapit, välimerenlokki,
mustanmerenlokki, hietatiira, pterocles-lajit, kääpiösarvi-
pöllö, ruosteniskakehrääjä, alppitervapääsky, pikkuterva-
pääsky, alppirautiainen, taiturikultarinta, vaaleakulta-
rinta, pikkupensaskerttu, sardiniankerttu, vuoriuunilintu,
tulipäähippiäinen, mustaleppälintu, ruostekerttu, pussiti-
ainen ja sitruunapeippo.
Syitä: Liian harvinainen tai paikoittainen, toukokuun muut-
taja, havaitaan vain talvisin, huonoa tuuria, unohtui tark-
kailla, töpätettiin ja niin edelleen.
Kenttäoppaiden levinneisyyskartat tuntuvat olevan lähinnä
viitteellisiä.

Lennä, lennä petolintu, viel' on sulla
tilaisuus liittää, halki ilmojen kiittää,
mennä vielä kauas pois voit.

Lennä, lennä sillä täpäpäällä on aikasi sun
sua niemenokassa kun odottaa tää mies
armoton haulikkoineen tuo, ja välistä kat-
seen hän taivahalle luo, niin sua ootetaan
Sinä kuningas ilman, sinä kuningas
vesien, valtias Pohjolan kesien, sua ootetaan.
Jo laukauksen luonto kuuli, petolinnun
uljahan muistolle henkäili tuuli,
poissa on valtias tuulen, valituksen luon-
nosta kuulen:

oi ihminen, sinä kruunu luomakunnan,
sinä joka aseilla hallitset, sinä joka
luonnon tuhoat, viel' kerran on aikasi
koittava sun.

Ihminen, mihin ovat menneet siivettömät
ruokit, kaipa niillä laivamiehistön ruokit,
missä ovat muuttokyyhkyt, missä monet
muut, muistoina vain museoissa paljaat
luut.

Oi ihminen, sinä joka haluat keskellä
läskiä asua, sinä jonka lompakossa kilisee
raha, sinä yltäkylläisyyden lihottama
mittarimato, pian on sinunkin korjattava sato.

Kirjaili R.Laine aikoinaan
Jurmossa.

SUOMALAISEN ORNITOLOGIAN PROTOTYYPPI (♂)

FYYSISET OMINAISUUDET

- NOPEA (EHTII AINA ENSIMMÄISENÄ SINNE, MISSÄ VÄHITEN KALVATAAN)
- NÄKÖ: MUUTEN HYVÄ, PAITSI ETTÄ JOS HARMA-ASTIUKSIA ESINTYY AIKA RUNSAASTI
- KUULO: ERINOMAINEN
- HAJUAISTI: EI OLE
- MAKUAISTI: ERITTÄIN HUONOSTI KEHITTYNYT
- YLEISKUNTO: YLLÄTÄVÄN TYDYTTÄVÄ

HEIKKIESET OMINAISUUDET

- SAIRAALOIDEN OMAHYVÄINEN
- ALKAINEN ITSEKRITIIKKI
- KORKEA PÄTEMISEN TARVE
- KÄYTTÄÄ RUNSAASTI VOIMAJÄNJÄ
- ALHAISELLE TASOLLE JÄÄNYT SUHTEELLISUUDEN TAJU
- ITSERAKAS
- EPÄILEVÄ (TOISTEN HAVAINTOJEN SUHTEED)
- HUUMORINTAJUINEN
- RÖYHTÄÄ (VARSINKIN ALKOHOLIN VAIKUTUKSEN ALAISENA)
- KATEELLINEN
- UTELIAS
- HIEMAN OMA-LAATUIINEN
- AVOTOIMINTA PELAA
- MELKEIN NORMAALISTI, JOSKIN PIENTÄ KIEROUTUNEISUUTTA ON SILLOIN TÄLLÖIN TAVATTU.

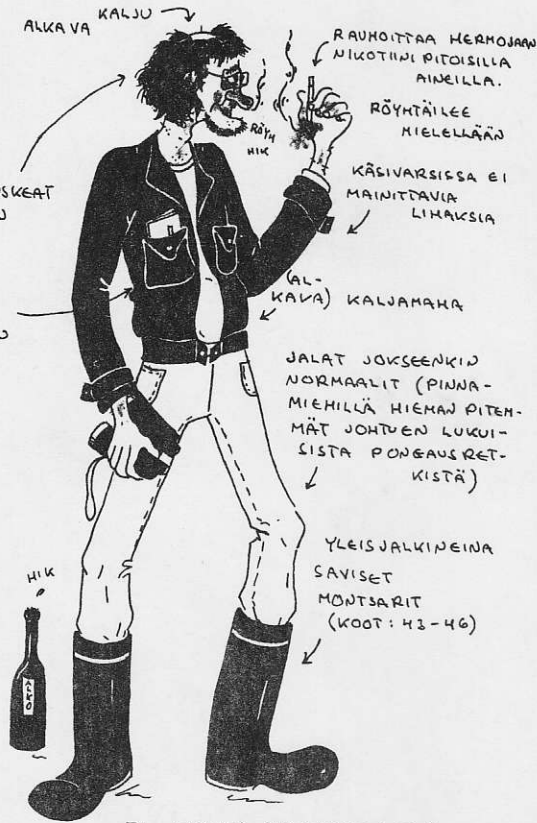
HIUKSET TUHMAN RUSKEAT
TAI HAALISTUNEET MAANJEN
VÄRISET JA LUONTUVAAT,
EI KOVIN PUHTAAT.

RINTATASKUSSA SATUNNAISIA
HAVIKSIA SISÄLTÄVÄ TARKOIN
VARJELTU HAVAINTOVIHKKO +
JÄRSITYY KYNÄNPÄTKÄ

HARRASTUKSINA:

%-JUOMAT, NAISET, POLITIIKKI,
RUNOT JA HUONOJ VITSIT,
JALKA PALLO, ITIÖKASVIT
SEKÄ ROSKA LEHDET

SAIRAALOIDEN
MIELTÄMYS
ALKOHOLIIN

EI KOVIN VAARALLINEN